

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra psychologie

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Téma školy v rodičovském internetovém diskuzním fóru
School – a topic of discussion on parental internet forum

Helena Malečková

Vedoucí práce: PhDr. Ida Viktorová, Ph.D.

Studijní program: Psychologie

Studijní obor: Psychologie a speciální pedagogika

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Téma školy v rodičovském internetovém diskuzním fóru potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Rumburku, dne 23. července 2020

Poděkování:

Na tomto místě chci poděkovat jednak paní doktorce Viktorové za odborné vedení, podporu a trpělivost, dále také své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

ABSTRAKT

Tato práce se zaměřila na téma školy v diskuzním rodičovském fóru. Cílem bylo zjistit, jak vystupuje téma školy v příspěvcích těchto fór, kdo je navštěvuje, jaké mají podoby, co je jejich obsahem, a jaké funkce pro své uživatele plní. Teoretická část obsahuje základní informace na téma podoby dnešního mateřství, virtuálních rodičovských komunit a vztahu rodičů a školy, které vedou k základní orientaci v problematice a také vybrané teoretické koncepty, které jsou následně využity v empirické práci. V empirické části byla sesbíraná data kvalitativně zpracována a analyzována, výsledkem čehož byly vytvořené kategorie a bližší charakteristika diskuzního fóra. Kategorie sloužily k určení funkcí diskuzních příspěvků. Ukázalo se, že rodiče diskuzní fórum navštěvují především za účelem hledání informací, podpory a pomoci. Zároveň bylo zjištěno, že fórum nenavštěvují jen rodiče, ale i pedagogičtí pracovníci.

KLÍČOVÁ SLOVA

diskuzní fórum, škola, rodiče

ABSTRACT

The bachelor thesis is aimed at school as a topic of a parental internet discussion. The goals of the thesis are to map the theme of school in discussion posts – their content, forms, and what does it serve for. Another goal is to identify visitors who contribute to these forums. The theoretical part of the thesis includes information about nowadays motherhood, virtual communities, and a relationship between parents and school that are necessary to familiarize with the topic. This part also includes scientific knowledge and theoretical frames to better the understanding of the functions of the posts. In the research part, data were qualitatively processed and analysed. As a result of this process, categories were created which should shed some light on the functions of the posts and the characteristic of the discussion forum. Furthermore, it helps to define their content better. It has been shown that parents use the discussion forum as a source of information, support, and help. Surprisingly, the visitors of the forum were not only parents but educators as well.

KEYWORDS

Discussion forum, school, parents

Obsah

Úvod	7
1 Škola jako téma v rodičovských diskuzních fórech	9
1.1 Rodičovství a škola.....	9
1.2 Mateřství dnes	12
1.2.1 Role matky.....	13
1.2.2 Podpora v mateřství	15
1.3 Fenomén internetu	15
1.3.1 Internetová komunikace	16
Formy rodičovské internetové komunikace	17
Webové stránky a internetová diskuzní fóra pro rodiče	17
Rodičovská diskuzní fóra	19
Uživatelé rodičovských stránek a komunit.....	20
Funkce virtuálních komunit.....	27
2 Design výzkumu	30
2.1 Popis a zpracování dat	30
2.2 Uvedení do prostředí rodičovského webu	30
2.2.1 Rubrika „Diskuze“ a její podoby.....	33
2.2.2 Rubrika „Diskuze“ – část „Škola“.....	34
2.2.3 Výzkumný vzorek	36
2.2.4 Představení kategorií	37
1. Názor	37
2. Sdílení emocí	38
3. Osobní informace	38
4. Zkušenost.....	38

5. Veřejně dostupná informace	39
6. Dotaz a Co vy na to?.....	39
7. Zakázka.....	40
2.2.5 Skupiny a jejich specifika.....	42
Povídání o škole	42
Střední školy	43
Máme doma školáka.....	44
Máme doma prvňáka	44
2.2.6 Specifické případy v diskuzním fóru.....	45
Subkategorie „reference“	46
Subkategorie „Hledání normy“	47
Formální a neformální pravidla	47
Subkategorie „Problém se školou x problém s dítětem“	48
Publikum.....	50
2.2.7 Výsledky a diskuze.....	51
3 Závěr.....	53
Seznam použitých informačních zdrojů	55

Úvod

Internet prostupuje život nás všech a o jeho vlivu se často spekuluje. Na jedné straně umožňuje připojit se (či dokonce pracovat) z druhého konce planety, sdílet zážitky se svými přáteli, spojovat osoby se stejnými zájmy, rychle zjišťovat informace, na straně druhé zahlcuje množstvím (ne vždy kvalitních) informací a vytváří ne vždy zrovna bezpečné prostředí. Tyto obecné informace pravděpodobně všichni známe, jak konkrétně se ale jeho působení do našeho chování odráží?

Nedávno jsem byla v jedné instituci vyřídit úřední záležitosti. Věnovala se mi úřednice (žena kolem 30 let), se kterou jsme se mimo jiné zapovídaly o zhoršující se dostupnosti zdravotnické péče (nedlouho předtím v našem městě prakticky zrušili provoz nemocnice, jež je v okolí cca 50 kilometrů jediná) a následně se hovor stočil k příběhu s jejím dítětem. To mělo jistý zdravotní problém, ale protože nejbližší zdravotnické zařízení bylo poměrně daleko, rozhodla se zkusit vyhledat radu na internetu. To se ukázalo jako dobré rozhodnutí, neboť pomohlo neduhu dítěte zažehnat.

Tento příběh jsem použila jako ukázkou chování rodičů v dnešní době a toho, jak jejich rodičovské chování formuje internet, tedy jak online prostor formuje ten „offline“.

Není také možné ignorovat skutečnost, že svět zažívá pandemii, z čehož (pro obyvatele České republiky) vyplynuly důsledky jako omezení pohybu na veřejnosti nebo zavření škol. Virtuální prostor díky tomu zesílil na významu a online spojení se preferuje před osobním kontaktem. Představuje možnost, jak se spojit nejen se světem, ale i přáteli a rodinnými příslušníky, nebo si postěžovat na fyzicky přítomné osoby v domácnosti.

Pro rodiče z této situace vyplývá mnoho důsledků – zajišťují hlídání, vaření a vzdělávání svých dětí ve chvíli, kdy sami zpravidla dochází do práce (nebo ji vykonávají z domova). Život se v jistém smyslu přesunul na virtuální pole a se omezil na plochu domova. Výuka probíhá pomocí speciálních pořadů v televizi nebo domácí práci rodičů. Zároveň tím na ně vzniká velký tlak, neboť veškeré úkony spojené s péčí a rozvojem dětí, jež byly rozdělovány mezi různé instituce, aktuálně plnou vahou dopadají na ně.

Jednou z internetových komunikačních platforem jsou diskuzní fóra, která jsou mezi rodiči, a to zejména matkami, zvláště oblíbená. Tato práce čerpá právě z diskuzního fóra z českého

prostředí, s tematickým zaměřením školy. Cílem práce je popsat a analyzovat chování uživatelů diskuzí skrze přidané příspěvky do fóra.

1 Škola jako téma v rodičovských diskuzních fórech

Tato práce se soustředí a propojuje tři obsáhlá témata. Internetové diskuze, rodičovství (zde zejména mateřství, neboť jsou nejčastěji matky, které se do diskuzí zapojují) a školu jakožto téma reflektované v tomto prostoru. Každému z těchto témat bude věnovaná samostatná kapitola, a přestože jde o témata nosná sama o sobě, bude zúžena na kontext této práce.

Nejprve se zaměříme na vztah rodičů a školy, na jeho aspekty, a představíme si koncepty rodičů vzhledem ke vztahu ke škole.

Následuje kapitola mateřství, která zužuje pozornost pouze na matky, chápání jejich role v dnešním světě a formy podpory, kterou zažívají i faktory, co naplnění jejich role komplikují.

V závěru se vše propojí v kapitole internet, kde se „virtuální prostor“ spojí s tématem rodičovství a kde bude věnován prostor rodičovskému chování na internetu, virtuálním komunitám a konceptům s nimi spojených.

1.1 Rodičovství a škola

Intenzivnější zapojení rodičů do školského procesu svých dětí je otázkou posledních 30 let, a vyvíjel se postupně se společenskými změnami. Existuje možnost výběru školy a rodičům je umožněna aktivnější a více spolupracující role než kdy předtím.

Posun se odráží i na terminologii, kde se upouští od pojmu rodičovského vzdělávání a přechází se k termínu rodičovská podpora, ta na sebe může ale vzít i méně formální podobu (než například rodičovské kurzy vedené odborníky), a to svépomocných diskuzních online skupin, složenou z dalších rodičů (Rabušicová, 2004).

Zvyšující se zodpovědnost přenesenou na rodiče dále umocňuje zvyšující se psychologické a pedagogické veřejné povědomí a také vzdělanost (, která může být u rodičů na stejné nebo vyšší úrovni v porovnání s učitelem). „Celá záležitost vzájemných vztahů se tak skutečně psychologizovala, tj. kvalita a efektivnost těchto vztah závisí na osobnostních charakteristikách učitelů i rodičů, jejich očekáváních a představách (např. o rozdělení

vzájemné odpovědnosti) a na schopnosti komunikovat a nalézt společnou řeč“ (Viktorová & Štech, 2001, s. 61).

Vstupem dítěte do školy se jedná o zkoušku nejen pro dítě, ale i pro celou rodinu, která si tím upevňuje svůj sociální status. Dítě se stává zdrojem informací pro učitele nejen vlastní verbální produkcí, ale i tím, jak je oblékané, připravené do školy, chováním k ostatním, slovní zásobou atd.

Na rodiče je kladeno, při vstupu jejich dětí do školy, mnoho nároků. V první řadě se musí vyrovnat se svou novou rolí rodiče školáka, ujasnit si svůj vlastní postoj ke škole s vzájemná práva a povinnosti (může dojít ke střetu norem a hodnot škola versus rodina), a vyrovnat se s tlaky, přenesené přes dítě, na něj. Jedná je o nároky časové (zajištění přesunu dětí z a do školy, vyhrazení dostatečného prostoru na plnění domácích úkolů nebo jinou přípravu do školy), finanční (včasný nákup školních pomůcek, uhrazení školních výletů) a hodnocení školy (lišící se podle kantora a vyžadující adekvátní reakci rodiče). Podle Šed'ové jsou potom požadavky školy o to náročnější na prvním stupni, neboť se počítá s intenzivním zapojením rodičů (Šed'ová, 2009).

Střetávají se očekávání ze strany rodičů i učitelů, u kterých se předpokládá, že budou vyplněna. To může být problematické vzhledem k diverzitě rodičů, na druhém stupni ZŠ pak o to víc v kombinaci s rozmanitými požadavky mnoha učitelů.

Významným faktorem je pak komunikace rodičů se školou. Ta probíhá jednak bezprostředně, tedy skrz třídní schůzky a schůze rodičovských rad (Klubu rodičů, Sdružení rodičů a přátel školy) a pak méně přímou cestou skrz technologie jako je telefon, SMS, e-mail, nejvíce komunikace se ovšem odehraje přes dítě (ať už tím, co doma vypráví, nebo přes jeho chování, pokrok nebo stagnaci).

Bylo opakovaně prokázáno, že výsledky dětí ovlivňuje SES rodiny (za hlavní faktory sytící SES jsou považovány vzdělání rodičů a jejich profese, zejména pak vzdělání matek), a to skrz formu podpory, která se jim díky rodinnému zázemí dostává (Straková a kol., 2002). Navíc právě díky rodinnému zázemí je snadnější pro dítě „vplout“ do prostředí školního (a posléze v něm uspět), jež nese podobné hodnoty a požadavky. Zároveň je pro rodiče ze

střední třídy snadnější požadavkům školy porozumět, naplnit je, a být s ní v kontaktu „tak akorát“.

Při zkoumání vztahů rodičů ke škole se Šed'ová (2004) opírá o koncept rolí rodičů ke škole:

a) rodič jako klient – chápe školu jako službu a odkazuje se tím k tržnímu mechanismu, kdy je snaha vybrat službu co nejlepší, zároveň tím dochází k dělení na horší a lepší školy podle požadavků zákazníků,

b) rodič jako partner – obě strany se navzájem vnímají jako rovnocenné a vzájemně se obohacující, učitelé vystupují jako odborníci, ale chybí jim zkušenost s dítětem, kterou dodává rodič. Jedná se spíše o ideál.

c) rodič jako občan – akcentuje roli občanskou a možnost prosazování občanských práv a povinností vůči škole.

d) rodič jako problém – zde se rodiče rozpadají do tří skupin, na nezávislé (udržující minimální kontakt se školou, mohou sdílet jiné hodnoty než škola, proto si od ní drží odstup), špatné (bez zájmu o vzdělávání svých dětí) a snaživé (zjednodušeně řečeno jde o „příliš“ aktivní rodiče dožadující se mnoha informací, kteří svými požadavky personál školy zahlcují).

Podle výzkumu, který hodnotil rodičovské role očima zástupců rodičů a škol (Rabušicová et al., 2004), spadá nejvíc rodičů do kategorie rodič-zákazník. Následuje (s velkým odstupem) role rodič-partner a následuje kategorie rodič-problém. Obecně platí, že pohled na rodiče jakožto spolupracující, se objevuje na nižším stupni, s přibývajícimi léty a stupněm vzdělání přibývá problematických vztahů. Zároveň se objevilo zajímavé zjištění, že ...“postojové a názorové klima dané školy je daleko silnějším prediktorem spokojenosti se spoluprací, jak lidí ze školy, tak rodičů, ...“

Výzkum Šed'ové (2009) zaměřený na rodiče ze střední třídy s dětmi na prvním stupni ukázal, že takoví rodiče vnímají očekávání učitelek a tíhnou k jeho naplňování, zatímco učitelky přesně nevědí, jaké jsou představy rodičů a zároveň pro ně ta informace nenesou takový význam. Rodič dobrého žáka je od spolupráce s vyučující v jistém smyslu odrazován, a to s cílem udržet ho v odstupě, jinak by narušil učitelskou autonomii (tedy by s ním rodiče mohli manipulovat ve prospěch svých dětí, nebo ho obvinili rodiče jiných dětí z protekce). Používá

pro vztah pojem „tiché partnerství“, což označuje vnímání a naplňování očekávání učitelek rodiči, ale zároveň i dosahování jejich vlastních cílů.

1.2 Mateřství dnes

Obecně se rodičovství, které sice v dnešní době prochází mnoha proměnami (od nukleárních rodin přes matky-samoživitelky ke stejnopohlavním párům), dá i v dnešní době chápat jako jedno z naplnění smyslu života a narození dětí jako zásadní životní okamžik. Poskytuje v této „tekuté době“ řečeno se Zygmundem Baumanem, rodičům zdroj stálé identity, která se v jiných oblastech hledá stále hůř a představuje náročnou a obohacující stránku v životě dospělého jedince.

Faktorem, který má na mateřství vliv je snižující se porodnost obecně, a má za následek sníženou šanci narazit na jinou ženu v podobném období těhotenství nebo s podobně starým dítětem. Tím možnost nalezení alternativního zdroje podpory matky klesá.

Svou roli také sehrává změna (a množství) paradigmat výchovy. Jinými slovy, každá další generace žen vychovává své děti velmi odlišně a s jiným názorem na to „jak je to správně“. To je ovlivněné množstvím informací poskytovaných sociálními médii, které nabízející pestrou škálu možností, jak výchovu uchopit. Na společenské roztržiténosti názorů se podílí zvyšující se dostupnost internetu (tedy možnost informace během pár vteřin vyhledat bez rizika ztrapnění se dotazem a porovnat je), ale také zvyšující se zodpovědnost (nebo přesněji-možnost volby) občanů v oblasti zdravotnictví, a potenciálně i různá občanská hnutí zaměřená na zvýšení povědomí o alternativních možnostech (Moravec, 2011).

Množství variant na jedné straně přináší svobodu volby, ale zároveň i rozhodovací paralýzu, co zúzkostňuje. Rozhodovací paralýza se samozřejmě týká spousty každodenních záležitostí, ale u výchovy o to víc, že má potenciálně mnohem dalekosáhlejší důsledky než například výběr kosmetického produktu. Svoboda rozhodování sebou nese velké nároky na to sehnat si kvalitní informace, zorientovat se v nich a vybrat si to nejvhodnější pro sebe (což je vlastně velká zátěž a vyžaduje hodně času, energie a schopností). Distance tedy může nastat nejen geograficky odtržením od rodiny, ale i jiným pohledem na výchovu (Arnold & Martin, 2016).

1.2.1 Role matky

Dnešní matky čelí velkému očekávání na plnění své role. Tato očekávání „dobré matky“ jsou tvořena ze strany společnosti, i vlastních představ a očekávání matek. Společenská reprezentace mateřství je často manifestována skrz různá sociální média, tedy například na stránkách časopisů a v televizních pořadech, kde mateřství působí jako harmonické, šťastné a naplňující.

V roce 1996 přichází Sharon Hays s označením dominantní koncepce mateřství (platné pro Severní Ameriku), které označila jako „intensive mothering“ (ve volném překladu jako usilovné, intenzivní mateřství). To je charakterizované tím, že matka činí všechna rozhodnutí primárně s ohledem na dítě a jeho potřeby (a tak upozaďuje své vlastní potřeby a přání), a funguje s ním v nepřetržitém emočním a fyzickém kontaktu. Výsledkem takového šťastného a bezpečného dětství je pak úspěšný dospělý jedinec. Pojem intenzivní mateřství není jinde než v akademické obci příliš rozšířený, ale to, co sám o sobě znamená, ano, jen pod jinými názvy. Dalo by se říci, že ho matky vnímají spíše implicitně. Používají se označení jako „supermáma“ nebo „stepfordská panička“ (Arnold & Martin, 2016). Taková kulturní očekávání pak nastavují budoucím matkám vysokou laťku a prostor, kde není místo pro negativní prožitky a chyby, což způsobuje ještě větší tenzi. Na práci Hays pak navázala v roce 2014 Linda Ennis ve svém textu *Intensive Mothering: The Cultural Contradictions of Modern Motherhood*, kde ukázala, že ačkoliv je dnes intenzivní mateřství chápáno mnohoznačněji, jeho určité rysy stále přetrvávají (dítě jako středobod života, emoční angažovanost, časová náročnost výchovy) (Arnold & Martin, 2016).

Tento kulturní koncept, ač by se mohl zdát zastaralý, stále hraje velkou roli v životech matek, které se s ním musí vyrovnávat. A tak vzniká v reakci na kult perfektního mateřství v kultuře naopak i vlna, která se vůči němu vymezuje. Ostatně tyto reakce lze dobře pozorovat právě i na diskuzních fórech, kam, jak se ukazuje, matky přicházejí kromě jiných věcí, také pro normalizaci jejich mateřské zkušenosti, která se nepodobá tomu, co je často například médií prezentováno jako to ideální a žádoucí. Zároveň rodičovská diskuzní fóra nabízejí pod rouškou anonymity možnost sdílení a zároveň možnost se bez obav doptat na to, co potřebují vědět bez rizika odsouzení.

Tyto „protiproudy“ se samozřejmě neodrážejí jen na poli diskuzních fór, ale i do veřejného prostoru. Osobně jsem se s tím poprvé setkala v roce 2011 v americké talk show Jimmyho Kimmela¹, který zveřejnil výzvu rodičům, aby sdělili svým dětem, že jim snědli všechny vykoledované sladkosti na Halloween a natočili jejich reakci. Takové chování rodičů (nebo jeho podpora) jistě nejde označit zrovna za příkladné, přesto nabylo na popularitě a k dnešnímu dni má přes 62 miliónů shlédnutí. Z českého prostředí lze zmínit např. blog Deníček moderního fotra (na základě kterého vznikl stejnojmenný knižní bestseller), který vystavil svůj humor právě na negativní stránce toho, co rodičovství přináší.

Ve své studii Lorin Basden Arnold píše o vyznání „špatných matek“ na Twitteru (sociální síť, kam vkládají uživatelé své příspěvky (tweety) obsahující méně než 140 znaků a ke kterým lze umístit označení čili hashtagy blíže specifikující téma příspěvku). Tweetů s takovým označením existuje mnoho, což opět ukazuje na oblíbenost tohoto tématu v opozici s dominantním paradigmatem „supermatek“. Autorka je seřadila do následujících kategorií: náhodné nebo úmyslné způsobení negativních emocí dětí, upřednostnění svých vlastních potřeb před potřebami jejich potomků, nevhodné reakce (, jež se nepovažují za dostatečně empatické a pečující), občasná zanedbání mateřských úkolů nebo nevěnování velké pozornosti potomkovi. Je nutné poznamenat, že takovéto zpovědi měly své limity a vždy se jednalo selhání menšího rozsahu a závažnosti – nikdy nedošlo k násilí spáchanému na dětech.

Jednou z ceněných možností internetu je přiznání negativních stránek své osobnosti. To je umožněno jednak určitou dávkou anonymity, kterou uživatel sám ovládá a díky které se nedočká odsouzení lidmi z nejbližšího okolí (rodinou, členy domácnosti), dá se tedy říct – bez citelných dopadů na jeho vztahy. Navíc, pokud se k pokleslostem přizná více lidí, vytváří to při pročítání dalším „viníkem“ normalizaci jisté míry selhávání v životě, a tak může mít úlevný dopad (Basden, 2016).

¹ *YouTube Challenge - I Told My Kids I Ate All Their Halloween Candy* [online]. Kalifornie, USA: Jimmy Kimmel Live, 2005 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=_YQpbzQ6gzs

Poslední odstavec nastiňuje schopnosti matek se s velkým tlakem na jejich roli vyrovnávat inovativními způsoby. Co dalšího slouží pro jejich podporu? Na to se zaměříme v následující kapitole.

1.2.2 Podpora v mateřství

V celé kapitole Mateřství jsou v podstatě ilustrovány vnější faktory, které mateřskou roli komplikují. Zároveň je nutné dodat, že existují i formy sociální podpory, které mohou ženě napomoci a mateřství usnadňují. Přírodným důsledkem takové podpory je pak snížení distresu během těhotenství a mateřství. Osobní má pozitivní zdravotní důsledky jak na matku (delší doba kojení, snížená postnatální deprese), tak i na dítě (Gleeson et al., 2019).

Nyní k tomu, jak jednotliví autoři rozumí pojmu sociální podpora. Wills (1985) jí míní jako oboustrannou pomoc mezi lidmi s účelem zlepšení situace. Rozlišuje ji dále do 3 druhů, na emoční, informační a instrumentální. Emoční podpora se vyznačuje starostí o druhé, verbálním kontaktem, vyslechnutím a pomocí ve chvílích rozrušení. Instrumentální podpora je pomoc v každodenních aktivitách různými prostředky (půjčení peněz, pohlídání dítěte, nákup potravin). Informační podpora vede k poskytnutí informací (Wills & Cohen, 1985).

Dretea a Moren-Cross (2011) zvláště vymezují ze sociální podpory online instrumentální podporu a dále ji dělí na neformální a formální. Neformální v podstatě zahrnuje porovnání zkušeností s dětmi jiných matek (díky čemuž umožňuje normalizaci), formální pak poskytuje odkazy na oficiální ověřené zdroje (např. pediatrické stránky). Pokud toto pojetí porovnáme s Willsovým, vidíme, že u něj by takový druh podpory spadal spíše do jeho informační podpory.

Zde udělám krátké shrnutí – význam sociální podpory je i dnes neopominutelný, a často nabývá jiné (například právě virtuální) podoby. Tomu, jak virtuální komunity nahrazují deficit těch „reálných“, se věnuje následující kapitola.

1.3 Fenomén internetu

Prostor internetu je čtenářům této práce pravděpodobně známý a velmi dobře se v něm orientují. Přesto je třeba upřesnit, o co se jedná. Kyberprostor Šmahel (2003) definuje jako „virtuální prostředí/svět, který se dnes obvykle ztotožňuje s prostředím internetu“ (Šmahel, 2003, s. 149).

Užívání internetu se dnes nevyhýbá nikomu, natož rodičům, což vede k dalším důsledkům. Nejprve se ale podíváme na to, v jaká jsou specifika internetové komunikace obecně (v čem se liší od komunikace tváří v tvář) a následně na to, jaké jsou nejoblíbenější druhy internetové komunikace pro rodiče (a zaměříme se na rodičovská diskuzní fóra, která byla obsahem výzkumu této práce).

Závěr kapitoly je věnován uživatelům těchto rodičovských fór a virtuálním komunitám.

Samostatná pozornost je věnována funkcím, které pro uživatele mají.

1.3.1 Internetová komunikace

Internet je dnes hojně využíván jako komunikační prostředek, a to hlavně díky oblibě sociálních médií. Sociální média chápeme jako „interaktivní komunikační online kanál podporující společnou tvorbu a sdílení informací od samotných uživatelů“ (Arnold & Martin, 2016). Příkladem takové sítě může být třeba nejznámější a nejhojněji využívaný Facebook.

V českém prostředí můžeme pozorovat vzestupnou tendenci užívání internetu vzhledem k věku – tedy čím mladší skupina uživatel, tím častější užívání internetu. Tento trend se projevuje i u matek (více pozornosti tomu bude věnováno v části „Uživatelé rodičovských stránek a komunit“).

Online komunikace a komunikace „tváří v tvář“ (anglicky face-to-face) se děje za rozdílných podmínek. Obecně jedním ze základních faktorů, který online komunikaci utváří je disinhibice neboli odložení zábran (Vybíral, 2009). Jako 6 hlavních faktorů, které disinhibici ovlivňují uvádí Vybíral podle Sulera uvádí:

x anonymita (druhý neví, kdo jsem, já tedy mohu skrýt svou identitu);

x neviditelnost (druhý nemůže vidět, jak vypadám, jak se tvářím);

x asynchronicita komunikace (reakci si mohu promyslet, protože ji mohu odložit; není nutné reagovat ihned);

x solipsistické introjekce (vše je v podstatě v mé hlavě, vytvářím si fantazie o tom, jak druhý vypadá, jak zní jeho hlas, takže si vytvářím fantazijní, nereálný svět);

x neutralizace statusu (stává se vedlejším a nepodstatným, jaké postavení v reálném světě má on-line komunikující)

x účinky samotné interakce (Vybíral, 2009, s. 273).

Později v textu se k některým z těchto faktorům vrátíme a ukážeme si, jak se projevují do diskuzních fóra.

Formy rodičovské internetové komunikace

Jak už bylo řečeno výše, internet vytváří mnoho prostředků komunikace. Nyní se zaměříme na to, jak tyto prostředky (a které) využívají rodiče.

Platformem, kde mohou rodiče mezi sebou na internetu komunikovat je nespočet. Lupton, Pedersen, & Thomas (2016) uvádějí například webové stránky a diskuzní fóra, blogy, emaily a komunikace přes telefonní zařízení, sociální média, aplikace (určené např. nastávajícím matkám).

Rozdělení médií pro účely rodičů existuje více (například diskuzní fóra a sociální média, samotná diskuzní fóra atd.), nám postačí rozdělení od výše zmíněného Luptona a kol. (2016) na webové stránky a diskuzní fóra.

Webové stránky a internetová diskuzní fóra pro rodiče

Tato kategorie spojuje dvě odlišné formy, a to zejména z toho důvodu, že se často vyskytují společně. Pro příklad netřeba chodit daleko – jedna z nejznámějších českých stránek Mimibazar.cz spojuje jak internetový bazar, tak online diskuzní prostředí.

Rodičovský web chápeme jako místo, kde mohou rodiče nakupovat, socializovat se a prozkoumávat širokou škálu témat (Plantin & Daneback, 2009).

Diskuzní fórum je podle anglické Wikipedie.cz „webová stránka, kde lidé mohou udržovat konverzaci ve formě poslaných zpráv².“

Diskuzní fóra svým vzhledem i obsahem původně vycházejí z reálných nástěnek, které pravděpodobně všichni známe ze školních lavic. Diskuzní fóra se otevírají novým příspěvkem – tedy krátkým textem (anglicky „opening post“), který slouží jako katalyzátor k další debatě s ostatními účastníky diskuze. Ti obvykle navážou na započaté téma, mohou

² Internet forum. (n.d.). In Wikipedie. Získáno 28. dubna 2020 z https://en.wikipedia.org/wiki/Internet_forum

zároveň i reagovat na jednotlivé komentáře k tématu. U každého příspěvku nebo komentáře je zobrazena přezdívka (nick) uživatele, datum a čas, kdy byl příspěvek přidán. Zároveň jsou komentáře pod hlavním příspěvkem zobrazovány v jakémsi vláknu, jedná se o uspořádání, ve kterém lze relativně přehledně najít, k čemu jaký komentář patří. V horní části diskuze lze najít, kolik obsahuje příspěvků. Pro ilustraci přidávám obrázek.

Obr.1.

Strom diskuzních příspěvků

Diskuzní fóra nesou charakteristické znaky. Jedná se o již výše zmíněnou asynchronicitu, tedy o to, že komunikace mezi uživateli neprobíhá ve stejném čase, ale jednotliví uživatelé mohou na příspěvky reagovat v řádu hodin, měsíců, či dokonce let (anglicky bumping).

Dále o stálost textu, která umožňuje uživatelům diskuze texty přeskakovat, či se k nim opakovaně vracet, přístupnost odkudkoliv (Chua, Balkunje, 2013).

Klíčovým prvkem diskuzních fór napříč jejich druhy je jejich tematické rozlišení, které jim dodávají strukturu a zpřehledňují je.

V diskuzním fóru je zřetelný polylog³ – neboli druh komunikace, kdy se mnoho účastníků vyjadřuje k vícero tématům.

³ Polylog. (2020, 6. května). In Wikipedie. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Polylog>

Giles (2016) ve své studii uvádí jako další charakteristiku „doubly articulated“, což lze volně přeložit jako dvakrát adresovaný text, jednak samotným účastníkům diskuze, ale také širšímu obecnství účastníků fóra, kteří, ačkoliv jsou jinak v interakci neviditelní, jsou ovlivněni názory druhých explicitně prezentovanými v diskuzi.

Diskuzi regulují buď administrátoři (tedy osoby, které mají na starost i technickou stránku webové stránky), anebo moderátoři (což jsou uživatelé diskuzí, které od administrátora získali oprávnění upravovat příspěvky jiných uživatelů). Pravidla se na webu dají dohledat a jsou pro uživatele závazné, při jejich nedodržení hrozí smazání příspěvku.

Setkala jsem se i s variantou, kdy administrátoři vyzvali účastníky diskuze k nahlašování nežádoucího obsahu (, který je v rozporu s pravidly).

Pravidla se netýkají pouze vytváření obsahu příspěvků a komentářů, ale i zakládání témat samotných, a to v rámci neduplikování témat a zachování struktury fór. Pro pravidla chování na internetu vznikl speciální termín „netiketa“ a to spojením slov net (sít') a etiketa.

Diskuzní fóra se mohou věnovat prakticky jakémukoliv tématu, od zahrádkaření až po fandění fotbalovým klubům. Nicméně získala svou proslulost právě skrz jejich odvětví věnující se mateřství. Tomu se věnuje následující kapitola.

Rodičovská diskuzní fóra

Rodičovská diskuzní fóra fungují od 90. let 20. století do dnešních dní. Jejich webové stránky nabízejí uživatelům přístup k informacím o těhotenství a rodičovství, a to pomocí článků od odborníků i skrze diskuze s jinými uživateli. Ty nejvíce vytížené stránky mají až miliony zhlédnutí měsíčně. Jedná se například o stránky Mumsnet.com (Velká Británie), australské Belly and Belly nebo americké Baby Center (Lupton et al., 2016). V českém prostředí jde pak o servery Mimibazar.cz, Modrýkoník.cz, Rodina.cz a další. Například Modrýkoník.cz uvádí návštěvnost 1,2 milionu žen měsíčně. Jejich vysokou návštěvnost a oblibu tak využívají nejen výzkumníci ke svým studiím pro množství dat, které nabízejí, ale i inzerenti produktů spojených s těhotenstvím a dětmi.

Diskuzních fór si všímají dokonce i vrcholní představitelé vládních institucí, jako například bývalý předseda vlády Velké Británie Gordon Brown, který Mumsnet prohlásil za „jednu z největších britských institucí.“

Zároveň nelze opomenout existenci velmi specializovaných fór pro rodiče s dětmi se specifickým druhem handicapu (mentální postižení, cystická fibróza, genetická onemocnění) nebo ve specifické životní situaci (pro rodiče – pěstouny, matky samoživitelky apod.).

Tato fóra slouží mnoha účelům – výměně informací, hledání podpory, sdílení zkušeností, emoční ventilaci a dalším. Samozřejmě existují rozdíly a díky své multifunkčnosti si každý přijde pro to, co právě hledá. I to dělá z těchto fór oblíbený nástroj rodičů a jejich vliv je nejen u nás, ale i v zahraničí obrovský a zasahuje tak velké procento rodičů.

Uživatelé rodičovských stránek a komunit

Šmahel definuje online diskuzní skupiny jako „virtuální skupiny diskutující na určité téma, diskuze je obvykle hierarchicky uspořádaná“ (Šmahel, 2003, s. 150).

Jak už z názvů (a vzhledu) výše uvedených stránek zaměřených na rodičovství vyplývá, cílí především na ženy – matky (včetně těch nastávajících) a jsou převážně ženami (a matkami) navštěvovány. Z australského výzkumu (Gleeson & Craswell, 2019) vyplynulo, že užívání sociálních sítí je druhá nejčastější aktivita, které se ženy denně věnují, hned po výchově dětí.

Popularita rodičovství ve virtuálním světě se manifestuje například i do mobilních aplikací.

V žebříčku nejoblíbenějších sociálních sítí se na první pozici umísťuje Facebook, ten je totiž celosvětově nejpopulárnější sociální sítí⁴. Není tedy překvapením, že má i největší základnu uživatelů v plodném věku (zde 18–44 let), která ho účelově využívá pro zjišťování informací o těhotenství a/nebo kvůli rodičovské podpoře.

Při hledání odpovědi na otázku, kdo je takovým průměrným uživatelem internetových stránek s rodičovskou tematikou (a jaké má charakteristiky), mohou pomoci následující studie a výzkumy. Je samozřejmé, že jde o jisté zjednodušení a každý rodič ho může použít jiným způsobem a s ohledem na jeho aktuální potřebu. Dále je potřeba zdůraznit, že se

⁴ Denní počet uživatelů platformy Facebooku se zvýšil na 2,7 miliardy. (2020, 25. dubna). Dostupné z: <https://newsfeed.cz/denni-pocet-uzivatelu-platforem-facebooku-se-zvysil-na-27-miliardy/>

jedná výzkumy ze zahraničí, ne z českého prostředí.

Průřezový výzkum (Baker, Sanders, & Morawska, 2017) provedený pomocí online dotazníků se věnuje charakteristikám rodičům využívající online zdroje a zároveň mapuje i druhy zdrojů. Výzkumníci získali odpovědi od 459 respondentů.

Autoři se zaměřili na věk u žen data ukazují, že přes 84 % australských žen ve věku 18-39 let (tedy v plodném věku, kdy nejvíc žen porodí) užívají sociální sítě minimálně jednou denně. Facebook zůstává na vrcholu nejoblíbenějších sociálních sítí (96 % žen v plodném věku vlastní facebookový účet).

Pokud to porovnáme s českými daty⁵, která dovolují přesnější věkové rozvrstvení, vidíme, že 98 % žen ve věku 16-24 let užívajících sociální sítě, a 72 % žen ve věku 25-54 let.

Vzhledem k tomu, že v mladší skupině téměř všichni užívají sociální sítě, dá se i nadále očekávat v tomto směru vzrůstající tendence. Zároveň je průměrný věk prvorodičky v České republice 30 let. Pokud složíme tyto informace dohromady, vychází nám, že taková to průměrná žena sice nemá zkušenosti s předchozím dítětem, zato jí nechybějí dovednosti potřebné k vyrovnání informačního deficitu na internetu pomocí sociálních sítí. To dokládá fakt, že 91 % žen v domácnosti⁶ (je důležité upozornit na fakt, že do této kategorie spadají i muži na rodičovské dovolené) využívá internet denně nebo téměř každý den a 89 % z nich také využívá sociální sítě.

Autoři studie šli ale ještě dál a rozdělili rodiče na základě výskytu rizikových faktorů (mezi ty počítá: rodiny s 4 a více dětmi, imigranti (kteří se přistěhovali v posledních 2 letech), příslušnost k menšině, zvýšené problémy v chování dítěte, nezaměstnaní, osoby s nižším získaným vzděláním – maximálně středoškolským, finanční problémy rodiny, single rodič) do dvou skupin na rodiny rizikové a nerizikové. Tedy v podstatě na rodiny s nižším a vyšším socioekonomickým statusem (dále SES).

Zde udělám krátkou odbočku k SES uživatelů internetu, jedná se totiž o diskutabilní téma

⁵ Uživatelé sociálních sítí na internetu ve věku 16–74 let v zemích EU, 2018. (2019, 21. dubna). Dostupné z webových stránek Českého statistického úřadu: <https://www.czso.cz/csu/czso/9-informacni-spolecnost>

⁶ Jednotlivci v ČR používající internet. (2019, 21. dubna). Dostupné z webových stránek Českého statistického úřadu: <https://www.czso.cz/csu/czso/3-pouzivani-pocitace-a-jinych-zarizeni-k-pristupu-na-internet>

ve vědeckých kruzích. Některé studie poukazují na rozevírání pomyslných sociálních nůžek v digitální sféře (tzv. digitální propast, anglicky digital gap nebo digital divide), tedy toho, že internet je přístupný a využitelný pro lidi s vyšším socioekonomickým statutem, neboť disponují jednak prostředky na jeho užívání a také jsou schopni lépe vyhledávat (a ověřovat) kvalitnější informace, díky čemuž jsou sebejistější ohledně jeho používání oproti lidem s nižším vzděláním. Jiní výzkumníci (Sarkadi, Bremberg, 2005) naopak tvrdí, že dochází k jejich zavírání díky dostupnějším cenám technologií a díky tomu vzniká prostor, kde mohou sociální bariéry mizet (Baker, Sanders, & Morawska, 2017).

Pokud toto tvrzení porovnáme s českými daty z roku 2019 opravdu vidíme, že ve skupinách s vyšším dosaženým vzděláním vzrůstá počet uživatelů internetu (ve skupině osob ve věku 25-64 let), internet užívá 98 % osob s vysokoškolským vzděláním oproti skupině osob se základním vzděláním 54 %⁷).

Konkrétně tento výzkum (Baker, Sanders, & Morawska, 2017) neukázal rozdíly ve skupinách s nižším a vyšším SES, co se týče sebedůvěry v užívání internetových zdrojů, ani nižšímu využívání internetu.

Výzkumníci obecně došli k závěru, že užívání sociálních médií k zisku rodičovských informací je výrazně pravděpodobnější, pokud je uživatelem mladší žena, má mladší děti, nepracuje a tráví na internetu přes 10 hodin týdně. Konzumaci informací na rodičovských webech predikuje mladší dítě v rodině.

Z dalších studií vyplynulo, že sezdaní rodiče využívají obecně méně zdrojů než jiní rodiče. Imigranti s větší pravděpodobností využijí rodiče a učitele než rodiče narození v USA. Rodiče žijící na venkově využívají méně přátele jako oporu a navštěvují méně rodičovské kurzy (Radey & Randolph, 2009).

⁷ Jednotlivci v ČR používající internet. (2019, 21. dubna). Dostupné z webových stránek Českého statistického úřadu: <https://www.czso.cz/csu/czso/3-pouzivani-pocitace-a-jinych-zarizeni-k-pristupu-na-internet>

Nelze opomenout ani další faktor, který vstupuje do hry, a to je subjektivní hodnocení internetového prostředí – tedy zdali je pro mě užívání internetu příjemné či nikoliv. Studie Doty et al. 2012 toto uvedla jako důležitější faktor než příjem.

Na základě uvedených studií a výzkumů jsme se dozvěděli něco více o tom, jací rodiče a jak používají sociální média a jiné zdroje. Limity zjištění spočívají v tom, že se jedná o americké a australské studie, nevypovídají tedy nic o českém prostředí.

Co ale rodiče vede k tak intenzivnímu užívání rodičovských webů? A jaké jsou přínosy takového počínání? S odpovědí nám pomůže dotazníkové šetření a studie z australského prostředí.

Dotazníkové šetření (Strange, Wood, et al., 2018) zaměřené na rodiče dětí zkoumalo negativní a pozitivní dopady online komunikace a důvody pro její užívání.

Výzkumný vzorek tvořilo 487 rodičů (z toho 465 matek) s dětmi od narození do 5 let. Téměř 2/3 rodičů cítí, že jim online komunikace zajišťuje podporu (hodnotí ji tedy ryze pozitivně), ale 1/3 rodičů vyjádřila smíšené dojmy (buď uvedli smíšené hodnocení, nebo se přikláněli pouze k negativnímu).

Na rozdíl od předchozí studie autoři nerozdělili do skupin rodiče, ale předem určené zdroje, a ptali se, k čemu slouží.

Facebook nejčastěji rodiče užívali k udržení kontaktu (88 %), k hledání informací (48 %) a ke snížení pocitu izolace (35 %). Rodičovské blogy, fóra a weby sloužili jako zdroj informací (77 %) nebo ujištění (38 %) a pouze pro 13 % rodičů slouží k redukci pocitů izolace.

Jako pozitivní důsledky online komunikace byly rodiči vyhodnoceny: přístup k informacím a radám, redukce osamělosti, udržení kontaktu s rodinou. Nicméně část respondentů (173) zažívala smíšené nebo negativní důsledky, ty byly rozděleny do 3 paradoxních oblastí, které označovaly online komunikační prostředí jako 1) informující, ale konfliktní a hodnotící („information but conflicting and judgemental“), 2) propojující, ale potenciálně izolující („connection but potential for isolation“), 3) umožňující kontakt, ale i nepříjemné sociální srovnání („in touch but negative social comparison“).

1. oblast odkazuje na to, že i na diskuzních fórech lze vidět agresi a kyberšikanu mezi členy komunity navzájem, což je potenciálně ohrožující pro zranitelnější jedince. 2. oblast se věnuje propojování a udržování kontaktu s lidmi (jakožto významnému plusu online komunikace), zároveň nejde o tak kvalitní spojení jako u osobních setkání, a snižují potřebu setkávat se „venku“ a umožňují schovat se za displeje přístrojů. 3. oblast se vztahuje k tomu, že k udržení kontaktu je virtuální propojení skvělé, nicméně prezentace sama sebe je téměř vždy pozitivní a nezprostředkovává reálný obraz života, díky čemuž pak rodiče nabydou dojmu, že jako vychovatelé (a zdaleka ne tak perfektní jako ti ostatní na sociálních sítích) selhali.

Jiná australská studie *Women's use of social networking sites related to childbearing: An integrative review* revidovala 23 studií s tématem online mateřství. Z jejích závěrů vyplývá, že užívání sociálních sítí aktivita, které ženy denně věnují nejvíc času, hned po výchově dětí (Gleeson & Craswell, 2019). Následně shromáždila důvody, které matky vedly nejčastěji k užívání internetu, a vygenerovala témata, která z nich vyzvala. Jedná se o kombinaci funkcí a (žádoucích) vlastností internetové komunikace a zároveň blíže zkoumá chování matek v takovém prostředí.

1. Potřeba hledat informace a činit rozhodnutí. Významným motivem pro hledání informací je dělat informovaná rozhodnutí. Pokud se informace shodovala z vícero zdrojů, byla pro ženy důvěryhodnější. Zajímavé bylo zaměření studie, co zjišťovala, které informace shledaly ženy nejvíc užitečné (míněno podle zdroje). Pokud měly svou porodní asistentku, pak jimi byla považována za nejužitečnější zdroj informací, pokud to byl lékař na gynekologicko-porodnické klinice, stal se nejužitečnější zdroj internet. Pokud ženy dohledaly víc informací o možnostech, léčbě a důsledcích rozhodnutí zvýšilo jim to sebevědomí při rozhodování se v těhotenství a rodičovství.

Studie se shodují, že pokud jde o skupinu hledající rodičovské informace, jsou to zpravidla ženy, kdo takový obsah vyhledává. Zdá se, že se zde potvrzuje offline pozice žen v rodině jakožto nositelek zodpovědnosti (Moravec, 2011), a to zejména v ohledech výchovy dětí a zdravotního stavu dítěte (a to i ještě nenarozeného). Zároveň tomu nahrává i fakt, že často s dětmi zůstávají na mateřské dovolené, kde mohou být izolované od dalších osob a

vyhledání informací na internetu může být nejrychlejší cesta k informaci.

2. Ověření spolehlivosti online informací. 82 % žen mělo důvěru ve zdroj, kde hledaly informace. Zároveň pokud byli dotázáni experti na spolehlivost informací z webu, vyšlo najevo, že i když je většina informací správná, alespoň jeden zdroj z 5 nejvíce vyhledávaných webů uvádí nesprávné informace.

3. Pohodlí a dostupnost. Matky často nemají mnoho času nazbyt (hlavně v šestinedělí) a současně je pro ně obtížné (nebo nemožné) zpočátku vůbec opustit domov, proto se možnost najít si informaci v jakoukoliv denní dobu s telefonem v ruce, jeví jako vhodná varianta. Tohle dobře umožňují právě diskuzní fóra svou asynchronní povahou a trvalostí textu (tedy možností vrátit se, případně přeskočit text).

4. Anonymita a sebeodhalení. Anonymita funguje jako zásadní prvek a umožňuje otevřenost, kterou by si člověk v osobním kontaktu netroufl. Tím odpadá strach z kladení „hloupých dotazů“, stejně jako ze zdrženlivosti v odpovědích. V podstatě se jedná o důsledek disinhibice, zmiňovaný v úvodu kapitoly Internetová komunikace. Také může být považováno za věrohodnější, neboť se neočekává jiný záměr než sdělit moji zkušenost a radu (na rozdíl od komerčních webových stránek). Proto jsou virtuální skupiny místo, kde se řeší různá tabu (sexuality, tělesné změny po porodu, bolest, nepříjemné zážitky – viz. Johnson, 2015), nad kterými by jinak visela hrozba společenského odsouzení a odporu (ale ve virtuální sféře reálné sociální dopady nehrozí).

5. Komunita a sdílení. Jeden ze znaků přesunu k rodičovství se vyznačuje kontaktem s jinými matkami, to se označuje jako sociální kapitál (Drentea & Moren-Cross, 2005) který se manifestuje skrz emocionální, informační a instrumentální podporu. Ne vždy je ale možné dosáhnout tohoto sociálního kapitálu fyzickým kontaktem, pak virtuální komunity zajišťují jakousi jeho náhradu.

Emoční podpora může mít podobu soucitu členů skupiny. Matky jsou zároveň v prostředí, které, mimo to, že je cíleně směřované k demokratické a podpůrné atmosféře, vybízeny ke sdílení svých zkušeností a zážitků. A to často i takových, které zpochybňují obraz matky

jako někoho sebe obětujícího se pro blaho rodiny. Oprávněnost a legitimizace takových názorů pak vede k posílení sebevědomí a obecnějšímu rozšíření stávajícího konceptu matky (Johnson, 2015).

Informační podpora má formu sdílené zkušenosti a rad. U ověřování informací, se ukázalo, že nabývají na hodnotě ve chvíli, kdy je podložena zkušeností a je opakována z více zdrojů nezávisle na sobě. Moravec (2011) uvedla příklad uživatelky, která si informaci ověřila v knize, ale přesto zažila velkou úlevu, když ji potvrdily zkušenosti jiných žen.

Studie Johnson (2015) uvádí (víceméně ve shodě s výše uvedeným) jako motivaci pro prvorodičky vyhledat online podporu: pocit přijetí a bytí součástí komunity, emoční podporu, potřebu praktických rad založených na zkušenosti, touhu být dobrou matkou, což potvrzuje předchozí závěry.

6. Normalizace vlastních zkušeností. Pro matky bylo důležité vědět, zda jejich zkušenost spadá do normy (takové potvrzení hledali hlavně prvorodiče). Následně si výzkumníci kladli otázku, proč rodiče nesměřují takový dotaz na odborníky (ti by vzhledem k množství klientů byli schopni lépe vyhodnotit, zda jde o normu či ne). Na jedné straně rodiče uváděli, že informace od odborníků tvoří jádro vědomostí rodičů, online informace fungovaly pak spíš doplňující a rozšiřující prvek (ilustruje to fakt, že rady jiných uživatelů byly uvedeny informací, že nemohou suplovat odborné služby a vyšetření a uvedená rada je pouze názor). Na druhé straně ale matky raději hledaly informace na webu a zdůvodnily to jednak autoritou odborníka a dřívější negativní zkušeností (setkání s ním jako časově omezená, častá zkušenost tedy byla, že při uspěchaných rozhovorech s doktorem jsou jejich problémy shozeny ze stolu jako běžná a nevýznamná záležitost, kritickou diskuzi s odborníkem pak ženy považovaly za úplně nepřijatelnou). Přitom zároveň vyplynulo, že ženy by raději převzaly kontrolu, než se plně spoléhaly na názor lékařské autority, a načerpání online informací k takovému zvýšení sebevědomí a pocitu kontroly vedlo. Potom při diskuzi s ním cítily jako více rovné. Motivem vyhledávání informací může být i nespokojenost se službou profesionála, která pak vede k online ověřování. Johnson (2015) uvádí jako specifickou potřebu žen hledat alternativní odborné informace (tedy ty ne-lékařské). Výhodou takových informací je jejich forma, respektive jejich laické a

srozumitelné podání. Nevýhodou mohou být mylné informace, které v tomto případě mohou vést až k negativním a zdraví ohrožujícím důsledkům.

Jak vyplývá z výše uvedených závěrů, virtuální komunity hrají pro matky významnou roli. Přestože jsme některé z jejich funkcí nastínili, zaměříme se na ně více v další kapitole.

Funkce virtuálních komunit

Nejprve začneme upřesněním výrazu virtuální komunity. Tu lze definovat vícero způsoby, širší definice (Chua, Balkunje, 2013) jí rozumí jako online prostředí, ve kterém si jednotliví uživatelé vyměňují nápady, debatují, diskutují o tématu a re-konstruují své vědění o předmětech jejich zájmu z jakéhokoliv místa a v jakémkoliv čase (De Laat a Lally, 2003; Dunlap, 2005).

Oproti tomu se definice Drentea (2011) soustředí více na kontext mateřství a chápe ji jako, skupinu lidí, která si vyměňuje nápady a informace online a dodává, že v případě stránek týkajících se mateřství, především ke sdílení emocí (Drentea, 2011), čím zároveň i specifikuje její funkci.

Pokud porovnáme tyto funkce s funkcemi běžné sociální skupiny, uvidíme, že se překrývají:

1. uspokojování psychických potřeb (např. potřeba sounáležitosti)
2. budování osobní, a zvláště sociální identity
3. získávání informací
4. společné dosahování cílů (ty nemusí být formální a členové skupiny si jich nemusí být vědomi)

Vidíme, že předešlé definice akcentují zejména získání informací a uspokojování psychických potřeb.

Zastavme se u sociální identity a upřesněme ji, nejedná se totiž o klasickou sociální identitu v běžné skupině, nýbrž o virtuální sociální identitu. Tu Šmahel (2002) definuje jako „to, kam patřím ve virtuálním prostředí, čeho jsem součástí, respektive kam patří moje

virtuální reprezentace“.

Zároveň funkce vyplývají z typu skupiny. Chua a Balkunje (2013) ve své studii rozlišili dva typy online komunit (podpůrné a technické) a hledali jaký druh interakce se v něm bude vyskytovat. Podpůrné skupiny charakterizovali emoční podporou a zařadili pod ně fóra zaměřená na zdraví (vyhledávání zdravotních informací), vězení (komunita matek, jejichž partner je ve výkonu trestu odnětí svobody) a výchovu dětí jedním rodičem. Naopak technické specifikovali výměnou vědomostí pro určitou oblast zájmu, šlo tedy spíše o expertní znalosti (oblast financí, vyřizování imigračních dokladů nebo automobilů). Druhy interakce rozdělili na:

- 1) výměna informací (zdůvodňování, poskytování návodů atd.),
 - 2) sociální působení (představení se, zahájení konverzace, vnášení osobních zkušeností),
 - 3) emoční otevření se (vyjádření záporných i pozitivních emocí vůči sobě nebo ostatním).
- Není překvapením, že sociální působení a emoční otevření se převažovalo ve podpůrných skupinách, zatímco výměna informací v technicky zaměřených komunitách (Chua & Balkunje, 2013).

Pokud se vrátíme k funkci z definice na počátku této kapitoly, a to konkrétně k uživatelské rekonstrukci vědění (nebo znalostí) o světě, pak je zřejmé, že se tu rekonstruuje i stávající pojetí matky.

Latentní funkce virtuálních ženských komunit spočívá také v posilování postavení žen (Arnold in Drentea & Moren-Cross, 2011). To je „proces, kterým ženy získávají moc a kontrolu nad svými životy a možnost činit strategická rozhodnutí⁸“. Zatímco instituce (jako zdravotnický systém, školský systém) kompetence ženám odebírá, virtuální komunity ženy podporují v projevení se a převzetí kontroly nad svými rozhodnutími. Na druhé straně je i tady možné se setkat s podporou „supermatek“ a opoziční názory odsoudit. Ačkoliv se diskuzní fóra s převahou žen považují za přátelské a demokratické, i na nich dochází k tzv. flamingu, tedy agresí v internetovém prostředí (projevující se urážkami, ostrakizací členů apod.). Na takové chování má vliv velikost komunity a anonymita členů, čím menší počet osob s více důvěrnými vztahy, tím méně je pravděpodobné. Zároveň v diskuzích zpravidla

⁸ Posilování postavení žen. *Eige.europa.eu* [online]. Vilnius (Litva): European Institute for Gender Equality, ©2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1102?lang=cs>

funguje moderátor, který může příspěvky agresora smazat nebo ho zablokovat v rámci udržení statu quo daného fóra.

Přestože píšu o diskuzních fórech jako o ryze mateřském poli s určitými charakteristikami, nemusí tomu být vždycky tak. Pedersen a Smithson (2013) ve své studii pozorovali na mateřských webech chování žen, které odpovídalo charakteristikám toho mužského, a proto se domnívají, že rozdělení na „mužské a ženské“ chování nelze dále aplikovat.

Na závěr chci zmínit ještě jeden teoretický koncept, o který se v empirické části opřu. Zvláštní formou chování nových příspěvatelů do diskuze je oprávnění („legitimacy“), ta byla konceptualizována a rozšířena ve studii Gallagher a Savage (2015). Jedná se v podstatě o to, že v zájmu začlenění se do komunity, příspěvatelé různými formami dokládají, že do ní patří. Formy oprávnění výzkumníci dělí na:

- 1) testimonial (osobní svědectví) – uvedení osobních informací, jako pohlaví, věk, koníčky. Pro nás je zajímavá především vsuvka autorů o rodičovských komunitách: „V rodičovských komunitách se nováčci prokazují skrz počet dětí, vztahový status, jestli jsou rodiči, budou rodiči nebo se snaží počít dítě“ (Gallagher & Savage, 2015, s. 408).
- 2) contextual (obeznámenost s kontextem) – odkaz na jiné posty nebo citování předchozích postů,
- 3) lurking (přiznání pasivního pozorování) – deklarace obeznámenost s prostředím, přiznání sledování (podobně jako v předchozí kategorii, ale bez explicitní citace zdrojů), „sleduju to tady dlouho a nakonec jsem se rozhodla přispět“,
- 4) external legitimacy (externí odkazy) – jde o připojení odkazu uživatele na jeho soukromý profil na sociální síti, blog, nebo jiný kontakt
- 5) geographical legitimacy (geografická příslušnost) – geografická příslušnost, dokládám, že jsem ze stejného místa
- 6) cultural legitimacy (kulturní příslušnost) – používám specifické kulturní artefakty (slovní zkratky, určitý druh jazyka, zdroje, infrastrukturu, odkazy na aktuální kauzy).

2 Design výzkumu

V předchozích kapitolách se čtenář dozvěděl teoretické rámce, které použijeme ve výzkumné části. Nyní přejdeme k samotnému výzkumu.

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak vystupuje téma školy na různých webových stránkách, kdo je navštěvuje, jak vypadají, o čem a jak se diskutuje, a jaké funkce pro své uživatele plní.

Nakonec byla vybrána pouze jedna velmi populární z nich, navštěvovaná především rodiči dětí – Rodina.cz. Z ní jsem se zaměřila na příspěvky v diskuzním tématu Škola.

V této části práce si nejprve popíšeme vyhledávání zdroje dat a následně samotnou webovou stránku obsahující diskuzní fóra, u stránky i fór provedeme formální analýzu.

Z diskuzních fór pak určíme výsek, tedy 4 nejčtetnější podskupiny z diskuzního tématu „Škola“, sloužící jako zdroj dat. Data byla podrobena metodě systematického porovnávání, z čehož následně vyplynula jejich kategorizace.

2.1 Popis a zpracování dat

Cílem první fáze výzkumu bylo sehnat zdroj dat pro následnou analýzu. Vyhledávání probíhalo přes internetový vyhledávač Google zadáváním slov „diskuzní fórum, online diskuze, rodiče, děti, rodina, škola“ v různém pořadí. To mě dovedlo k vícero možnostem, jmenovitě stránkám jako eMimino.cz, Rodicum.cz, Maminka.cz, Modrykonik.cz, Mimibazar.cz.

Nakonec bylo jako nejvhodnější diskuzní fórum vyhodnocena stránka Rodina.cz, a to jednak pro strukturované rozčlenění témat na diskuzích (což umožnilo orientaci a zúžení okruhu témat), dále pro množství příspěvků umožňující analýzu. Navíc obsahoval téma školy, na rozdíl od jiných stránek, které se specificky zaměřovali pouze na téma těhotenství a porodu.

2.2 Uvedení do prostředí rodičovského webu

Jako zdroj dat byla vybrána výše uvedená webová stránka, a to hlavně pro svou dostupnost a velké množství dat, které nabízí. Jedná se o obsáhlou webovou stránku pro rodiče, s diskuzí jen jako jednou z mnoha možností, které může návštěvník využít. V této kapitole bude představena tato stránka obecně, s krátkým představením a uvedením rubrik, včetně toho, kdo se podílí na jejich obsahu. To samé bude následovat pro její rubriku – Diskuze.

Vybraná webová stránka je tedy kombinací webu pro rodiče a zároveň diskuzního fóra, což u stránek tohoto typu není ojedinělé. Nese podtitulek „Každodeník o dětech a rodičích“, z čehož jasně vyplývá její zaměření a určení. To dokládá i stylizace loga stránky, které je vyvedené ve více barvách a písmeno „o“ je stylizované do obrázku kresby slunce.

Samotní tvůrci stránky ji prezentují následovně: „Internetový portál pro rodiče - Rodina.cz působí v oblasti českého internetu od roku 1999 a během této doby si získal vyjimečné postavení a oblibu mezi uživateli i odborníky⁹.“

Uvádí i návštěvnost stránek s následnými informacemi pro případné inzeryty „V lednu 2012 na Rodině přečetlo **682 614 unikátních návštěvníků** 9 740 929 stránek! (Zdroj: *Google Analytics*),“ což vypovídá o poměrně vysoké návštěvnosti, nicméně se jedná o 8 let stará data a žádná novější autoři stránky neuvádějí.

Úvodní strana je velmi členitá a obsahuje například přímé odkazy na články (které pocházejí jak od odborníků, tak i od laických uživatelů), fotku z rubriky Vaše alba, Co vy na to? (s odkazem na nejnovější založené diskuze). Prostředí je z části tvořené odborníky, ale i samotnými uživateli, kteří jsou tímto způsobem vybízeni ke sdílení vlastního obsahu. Tento pro-uživatelský přístup je ostatně vidět i v hlavních rubrikách.

Články lze dohledat i podle zdroje. U většiny zdrojů je uveden jak její autor, tak název organizace (časopisu, jiného zdroje pro který to píše, ale v jednom případě nelze autora dohledat (Máta). Jedná se o: AD (zaniklý křesťanský magazín), Adra (mezinárodní humanitární organizace), Aperio (společnost pro zdravé rodičovství), Děti a my (časopis pro rodiče, učitele a pracovníky pomáhajících profesí), Informatorium 3-8 (časopis pro výchovu a vzdělávání dětí od 3 do 8 let), Linka bezpečí (krizová linka pro děti a mladistvé), Máma a já (časopis pro matky), Máta (nezjištěno), Náhradní rodinná péče (Středisko náhradní rodinné péče, spolek), Portál (nakladatelství), Psychologie Dnes (časopis pro veřejnost zaměřený na psychologickou tematiku), Rodičovská linka (krizová linka pro rodiče), Rodina a škola (časopis), Šance dětem (informační portál o dětech),

⁹ Reklama na www.rodina.cz. (2020, 9. května). Dostupné z: <https://www.rodina.cz/scripts/detail.asp?id=765>

Šťastný úsměv (organizace zaměřená na podporu dětí s rozštěpem).

Rubriky nabízené na hlavní liště jsou:

Články – jsou rozřazené jednak podle témat a také podle autorů. Ti jsou buď uvedeni celým jménem (někdy včetně organizace, ve které pracují, nebo časopisu, do kterého přispívají) nebo přezdívkou (s nemožností autora dohledat pod pravým jménem). Jde o směs článků na různá témata týkající se výchovy dětí a rodičovství (včetně komentáře k legislativním formám školství atd.).

Video – obsahuje videa s říkankami pro děti, videa z Montessori školky.

Audio – zvukové záznamy rozhovorů s odborníky na různá témata.

Diskuze – možnost diskuzí pro uživatele, k této rubrice se ještě vrátíme v další části textu.

Poradny – s možností zeptat se přímo odborníků, a to z oblastí: předškolní, školní a adolescentní psychologie, psychologie těhotenství a raného vývoje dětí, logopedie a poruch řeči, ORL, náhradní rodiny (resp. Náhradního rodičovství), gynekologie a porodnictví a odvykání kouření. Jsou dostupné i otázky a odpovědi z neaktivních poraden (do kterých nelze přidávat nové dotazy).

Jména – uvádí seznam českých jmen.

Porodnice - přehled českých porodnic, kam mohou uživatelky přispívat svými zkušenostmi, po rozkliknutí konkrétní nemocnice se objeví adresa, telefon a fax do nemocnice a jméno primáře, u každé nemocnice je vyplněný dotazník na služby, které porodnice nabízí.

Akce – obsahuje seznam akcí (kulturních událostí) rozčleněných podle druhu a podle členů rodiny (akce pro děti, maminky, tatínky, rodiny).

Recepty – seznam receptů od uživatelů.

Katalog – jedná se o rodinný katalog, který se dále člení na služby, těhotenství a porod, trvalé atrakce, obchody. V podstatě jde o adresář služeb nebo center služeb, obchodů, které si platí inzerci v tomto katalogu.

Galerie – jde o galerii videí nebo fotek, které vkládají uživatelé nebo správce.

Vaše stránky – s možností vytvořit si vlastní rodinné webové stránky, kam lze psát deník, vytvořit fotogalerii, přidávat recepty a vzkazy na nástěnku.

Emailový průvodce – služba, která rodičům zasílá informační emaily o vývoji dětí

v souladu s věkem dítěte od těhotenství do šesti let.

Registrace – uvádí informace o tom, jak se přihlásit pomocí facebookového účtu nebo e-mailu (to uživatelům umožňuje využít všechny výše uvedené možnosti a například přidávat příspěvky do diskuze).

Jak vidno, stránky nabízejí mnohem víc služeb než jen diskuzi uživatelů. Uživatelů mají mnoho možností tvořit obsah nebo se k němu vyjadřovat (Vaše stránky, Recepty, Porodnice, Audio a interaktivní Diskuze), nebo ho prozkoumávat podle potřeb (Katalog, Akce, Jména, Recepty). V podstatě slouží jako zdroj informací od odborníků (Články, Audio, Video, Poradna) a zároveň platforma ke sdílení s ostatními uživateli (Diskuze, Vaše stránky).

2.2.1 Rubrika „Diskuze“ a její podoby

V předchozí kapitole byla uvedena webová stránka jako celek, nyní se zaměříme na rubriku Diskuze a krátce si představíme její obsah a strukturu. Následně se zaměříme na témata v diskuzi, uvedeme jeho členění a z toho pak vybereme určitý výsek, který bude sloužit jako zdroj dat pro další výzkum.

Rubrika diskuze tvoří rozsáhlou část webové stránky. Dělí se na 8 podrubrik, a to:

- 1) Hlavní,
- 2) Peníze a bydlení,
- 3) Záliby,
- 4) Ostatní,
- 5) Dle narození,
- 6) Dle regionu,
- 7) Zdraví,
- 8) Drbárny.

Jedná se o rozčlenění podle různých charakteristik. Dá se mluvit o dělení podle a) oblastí zájmů rodičů – Peníze a bydlení, Záliby, Zdraví, Drbárny; b) podle stejného data otěhotnění

nebo věku dětí – Dle narození; c) geografické polohy (včetně zahraničí) – Dle regionu. Zbývají dvě neurčité podrubriky (Hlavní, Ostatní).

Tyto podrubriky se dále tematicky rozpadají na skupiny, nás zajímá první skupina Hlavní, která obsahuje celkem 21 podskupin: Bazááááárek!; Seznámení; Mateřská dovolená; Dětičky; Výchova dětí; Školka; Škola; Co se jina nevěšlo; Chtěli bychom miminko; Těhotenství a porod; Výživa; Vybavení pro děti; Aktuální politika a společnost; Láska a vztahy; Rodina a vztahy; Aktivity dětí; Nápady, hry a tipy; Jak naučit děti...; Jak tomu říkat?; S dětmi je legrace; Dospívání a větší děti.

Vidíme, že převažují témata spojená s rodinou a dětmi. Vymykající se v tomto ohledu z normy je skupina Aktuální politika a společnost. Pokud se podíváme na četnost komentářů (tedy počet reakcí na otevřená diskuzní témata, a to ke dni 9.5.2020) ve všech skupinách, pak je nejvíc komentovaným tématem Rodina a vztahy (632 662 komentářů), následuje Láska a vztahy (590 413 komentářů) a Škola (394 400 komentářů). Školské téma je mezi uživateli tedy hojně komentované a významné. Překvapivě čtvrtou nejkomentovanější skupinou se stala skupina Aktuální vztahy a společnost (340 091 komentářů), čímž (poněkud nečekaně vzhledem k převaze rodinných a rodičovských témat) předčila skupinu Těhotenství a porod (324 284).

2.2.2 Rubrika „Diskuze“ – část „Škola“

Nyní k podskupině diskuzního fóra zvané „Škola“. Následuje krátký popis a struktura této části, kterou opět zúžíme a tato část bude hlavním zdrojem dat k analýze, protože vybrané diskuzní oblasti byly nejbohatší na počet komentářů k příspěvkům, a tedy z nějakého důvodu pro diskuzní komunitu zajímavé a hodné reakcí.

Vzhledem k tématu práce jsem se zaměřila na podskupinu Škola, která se opět dále člení. Na jedné straně můžeme v tomto prostředí pozorovat velkou strukturovanost (, která ale vždy neodpovídá logickému řazení), díky které je ovšem poněkud složité se dostat k tomu, co člověk hledá a klade nároky na obeznámenost s prostředím (musí vědět kudy a kam se

„proklikat“). Do jisté míry to ovšem znamená bezpečí pro přispěvatele, protože eliminuje nezasvěcené narušitele z webu, kteří by náhodně narazili na obsah diskuzí.

Nyní k samotnému členění. Podskupinu Škola tvoří 21 témat jsou (řazeno od nejvyšší četnosti příspěvků po nejmenší):

1. Povídání o škole;
2. Střední školy;
3. Máme doma prvňáka;
4. Máme doma školáka;
5. Vysoké školy;
6. Domácí škola;
7. Cizí jazyky;
8. Šikana;
9. Integrace postižených dětí;
10. Základní školy;
11. Poruchy učení;
12. Máme doma předškoláka;
13. Odklad školní docházky;
14. Aktovky a baťohy;
15. Školní potřeby;
16. Leváci;
17. Montessori škola;
18. Waldorfská škola;
19. Přípravné třídy.

Témata reflektují jednak různé druhy škol a institucí (od běžných forem po alternativní), menšinové skupiny dětí, materiální požadavky škol i patologické jevy.

Povídání o škole je nejvíc komentované téma a zároveň nejvíc široké a obecné, do kterého by mohly všechny spadat zbylá témata, ale je mu vyhrazen výlučný prostor. Následuje dělení podle typu školy na Střední školy, Vysoké školy a Základní školy. Svým způsobem sem spadají i Přípravné třídy, které jsou na úplném chvostu zájmu.

Další množinou jsou témata spojená formou názvu, a v podstatě dělí děti podle institucí (a věku), pod které spadají. Jde o Máme doma prvňáka, Máme doma školáka, Máme doma předškoláka (, který následuje od předchozích dvou podskupin ve velkém odstupu). Máme doma školáka a Máme doma prvňáka by v podstatě mohly spadat pod Základní školy, ale je tomu věnováno více prostoru, což naznačuje zvýšený zájem uživatelů.

Následují skupiny, pod které spadá určitá specifická část dětí: Integrace postižených dětí, Poruchy učení, Odklad školní docházky a Leváci.

Samostatným tématem je Šikana, která se umístila v horní polovině, a naznačuje zvýšenou potřebu rodičů toto téma konzultovat (a možná odkazuje na rozšíření tohoto nežádoucího fenoménu ve školách).

Dále vidíme dělení na druhy alternativních škol, na Domácí školu, a téměř na samém konci Montessori a Waldorfskou školu.

Poslední skupina v tématech by se dala nazvat jako materiální potřeby spojené se školou, spadají sem témata Školní potřeby a Aktovky a baťohy.

2.2.3 Výzkumný vzorek

Nyní konečně k samotnému výseku diskuzní podskupiny „Škola“, která je stěžejní, neboť slouží jako zdroj dat pro tuto práci.

Výzkumný vzorek tvořily čtyři nejkomentovanější témata – Povídání o škole, Střední školy, Máme doma prvňáka, Máme doma školáka. Témata byla vybrána právě pro množství komentářů do diskuzí, které podle mého názoru odráží zvýšený zájem a potřeby uživatelů.

Sběr dat probíhal od března do dubna 2020. V každé skupině jsem shromáždila příspěvky, které nebyly starší než 1.1.2018. Dohromady se jedná o 360 příspěvků.

Následně byly příspěvky kódovány, tříděny a zařazeny do kategorií, ty představím v další kapitole.

2.2.4 Představení kategorií

Příspěvky v diskuzích jsem nejprve shromáždila a následně sledovala podobné znaky, které se mezi nimi nacházejí. Na základě toho jsem vytvořila kategorie a sledovala, kolik příspěvků dané kategorie do nich spadá a zda se objevují u více než jednoho vybraného tématu.

Vytvořila jsem 7 základních kategorií (Názor, Sdílení emocí, Osobní informace, Zkušenost, Veřejně dostupná informace, jednotná kategorie – Dotaz a Co vy na to, Zakázka), do kterých jsem řadila příspěvky a které nyní představím.

Mimo ně se ale pro určité skupiny vynořily další subkategorie se zpravidla nižší četností a někdy i s výskytem navázaným pouze na určitou skupinu a ojedinělé v ostatních – ty představím v závěru této kapitoly.

1. Názor

Tato kategorie označuje vyjadřování názoru pisatele – ať už ohledně situace ve školství („Myslím si, že by školy měly zůstat zavřené až do zří“), škole (systém trestů za zapominání nastavený ve škole syna), učitele (rozdělení třídy učitelkou na hodné a zlobivé děti), jejich dětí (můj syn kašle na školu) nebo sami sebe (nepopírám, že řeším úplnou hovadinu).

Tato kategorie se často pojí s kategorií Sdílení emocí, domnívám se, že kvůli tomu, že vyjadřování názoru (často jde o vyjádření nesouhlasu) se pojí s výraznou emotivní reakcí.

Funkcí sdělování názorů může být touha „být slyšen“, stejně jako vybudit a získat názory ostatních uživatelů, a tak si utřídit a vycizelovat vlastní argumenty.

2. Sdílení emocí

Jde o jakékoli vyjádření emocí autora příspěvku, a to jak verbálně (ach joo..., já už vidím rudě, cítím selhání jako rodič, já nestačím zírat) nebo pomocí smajlíků a interpunkce (To si dělají srandu nebo co??????, WTF???, loni tahal i 8 kilo!!!).

Sdílení emocí se musí vztahovat k situaci autora příspěvku, nespádají sem dotazy na ostatní zakončené smajlíkem (a jak to prozivate? 😊), dotazy na emoce dětí (jak se vaše děti těší/bojí?) nebo popis jejich emočních stavů (...zapracovaly nervy našeho maturanta...).

Domnívám se, že ventilace emocí uživatele může mít účel sama o sobě a poskytovat úlevu (případně emoční podporu od jiných uživatelů).

3. Osobní informace

Jde o uvedení osobní informace – o tom, že je autor(ka) rodič, zaměstnanec ve školství, kolik má dětí, jakého věku, že jsou z vesnice nebo z konkrétního města (já=učitelka, syn chodí do primy, naši páťáci, jsme z Prahy 10).

Do této kategorie nezahrnuji případy, kdy pisatel uvádí situaci ze školního prostředí, kde explicitně neuvádí svou pozici (jakožto rodiče nebo zaměstnance školy), přestože evidentně jde o jeho zážitek.

Zde poprvé použiji koncept „oprávnění“ (Galagher & Savage, 2015) a jeho formu – „osobního svědectví“ jakožto deklarace, že mám v tomto konkrétním diskuzním fóru své místo a mám na něj nárok (jakožto rodič, učitel). V podstatě zde dochází k překryvu obou kategorií – mojí Osobní informace a Osobního svědectví výše zmíněných autorů.

4. Zkušenost

Zde se zkušeností míní zážitek nebo popis situace, která se odehrála ve škole nebo mimo ni, ale se školou bezprostředně souvisí (moje devátáčka začíná kašlat na online výuku, mé dítě je bordelář a ztrácí pomůcky do školy). Spadá sem zkušenost dětí i dalších lidí. Někdy dochází k reflexi vlastní zkušenosti přes zkušenost dětí, tomu bude věnovaná samostatná pozornost v závěru kapitoly.

Do této kategorie nezahrnuji dotazy na zkušenosti ostatních, ani to, že se člověk setkal s veřejně dostupnou informací (například četl článek, poslouchal rozhovor).

5. Veřejně dostupná informace

To označuje uvedení takové informace, která je veřejně dostupná a může být známá širšímu publiku – nejčastěji skrze sociální média (noviny, rádio, ale i webové stránky). Jedná se například o uvedení novely zákona nebo vyhlášky, upozornění na změnu podávání přihlášek na střední školy, odkaz na rozhovor nebo článek z internetu, ale i vnesení samotného faktu (Dnes se dělají přijímačky na 4 – leté studium.).

Vnesena může být buď pro vyšší srozumitelnost toho, na to autor reaguje nebo jako upozornění na změnu pravidel ve škole, která se může týkat učitelů a rodičů.

Pokud opět použiji koncept oprávnění a jeho formu kulturní oprávnění, kdy uživatel dává najevo znalost kulturního kontextu a tím ukazuje, že do skupiny „zapadá“.

6. Dotaz a Co vy na to?

Jak z názvu vyplývá, původně se jednalo o dvě samostatné kategorie. Nejprve je uvedu zvlášť a pak důvody, proč došlo k jejich spojení.

Kategorie „Dotaz“ původně označovalo příspěvky, kde se jejich autor dotazoval na konkrétní věc – postup nebo pravidlo, spadaly sem i dotazy na zkušenosti s institucemi. Například „jaký je minimální počet k udělení známky na vysvědčení?“ nebo „Jak řešit přesun dítěte ze zahraničí do české školy?“. Často se pojilo s popisem problému a dotazu na to, jak dál (jako rodič) postupovat, hledalo se „technické provedení“.

Kategorie „Co vy na to?“ je doslovný přepis časté fráze uživatelů fór v závěru příspěvku, která se snaží vzbudit reakce a rozproudit debatu. Nemusí být nutně spojená s konkrétní situací, naopak umožňuje pohyb v hypotetické rovině (měl by učitel sdělovat dětem své osobní názory?) a rozjímání ve smyslu „je to špatně nebo dobře?“. Příkladem této kategorie může být příspěvek upozorňující na možné znovu otevření škol na přelomu

května/června. Autorka uzavírá příspěvek otázkou – „Co na to říkáte z pohledu pedagoga a také samozřejmě z pohledu rodiče?“. ,

Ačkoliv se tyto kategorie mohou zdát jasně oddělitelné, bylo často těžké je odlišit. Ilustruji to na příspěvku matky, která řešila problém, zda poslat dítě na školní výlet do Anglie po Brexitu. Formuluje zde jasný dotaz – nemůže se stát, že se děti zaseknou na hranicích? (Příspěvek by tím spadal do kategorie Dotaz). Nicméně následuje další otázka – Zdálo by se vám po brexitu rozumné poslat dítě na zájezd do Anglie? To už míří mnohem víc na normu, na to, co je „správné“ z pozice rodiče udělat (a tudíž spadá do kategorie Co vy na to?). Proto jsem se rozhodla tyto kategorie spojit v jednu.

Tato kategorie je evidentně spjatá se získáním informací a nabytím zkušeností jakožto jednou ze základních funkcí skupin a zde umožňuje především zorientovat se diskutujícím ve změti pravidel, které jsou školním prostředím protkány.

7. Zakázka

Zde jde o vymezení toho, zda příspěvatel uvádí, co od ostatních uživatelů diskuzního fóra potřebuje nebo k čemu příspěvek slouží.

Rozlišila jsem tuto kategorii do dvou druhů, a to na zakázku explicitní a implicitní. Tyto dva druhy se vzájemně vylučují, platí buď jedna nebo druhá, ale nikdy ne obě současně.

Explicitní má podobu jasného dotazu („Běží u vás online výuka?“) anebo jasně vyjádřené funkce příspěvku („o tyto perly se musím se světem podělit“, „Potřebovala bych si utřídit myšlenky, získat názory a zkušenosti a možná si nechat i trochu poradit“, „Máte taky doma bordeláře? Asi ani nečekám radu, ale třeba má doma někdo podobný kousek 😊“).

Implicitní zakázka (mohla by být nazvaná také jako chybějící) není vyjádřená. Jde například o samotné vyjádření emocí („super zpráva dne, povinná maturita z matematiky nebude“) nebo citaci veřejně dostupné informace z médií (kolik žáků úspěšně zvládlo maturitu z matematiky).

Zatímco u explicitních zakázek (které převažují) je účel příspěvku jasný, protože ho pisatel vymezuje, u implicitních můžeme o účelu spekulovat, ale zároveň existuje, protože autoři takové příspěvky zveřejní a minimálně mohou očekávat reakce. Jednou z variant je možnost sdílet emoce a názor, nebo sdílet veřejné informace (například připravované nebo uskutečněné změny v zákonech) a vlastně na ně kolegiálně upozornit ostatní uživatele (a také se tím opět dotýkáme teorie kulturního oprávnění).

Pro větší přehlednost přikládám tabulku se zastoupením jednotlivých kategorií v celkovém počtu příspěvků (tedy ze všech analyzovaných diskuzních skupin).

Také chci připomenout, že příspěvky byly jako celek rozčleněny do jednotlivých částí sdělení, každý příspěvek tedy obsahuje několik výsledných kategorií, které jej charakterizují. Proto součet příspěvků pro jednotlivé kategorie přesahuje celkový počet příspěvků v diskuzi.

Tab.1

Celkový počet příspěvků	Explicitní zakázka	Dotaz + co vy na to?	Osobní informace	Zkušenosti	Názor	Sdílení emocí	Veřejně dostupné informace
360	328 (91,11%)	324 (90,00%)	251 (69,72%)	241 (66,94%)	123 (34,17%)	89 (24,72%)	44 (12,22%)

Při pohledu na tabulku vidíme, že nejčetněji zastoupené kategorie jsou explicitní zakázka a kategorie Dotaz a Co vy na to? Uživatelé fór tedy ve více než v 90 % případů jasně formulují účel svého příspěvku, což je snaha získat nějakou informaci (ať už jde o izolovaný fakt nebo reakci ostatních diskutujících), jak je vidět z druhé nejčetnější kategorie. Kategorie Dotaz + Co vy na to? je obsažena v kategorii Explicitní zakázka, protože ta zpravidla obsahuje konkrétní dotaz nebo vymezení.

V téměř 70 % případů o sobě uvedou osobní informace, v téměř 67 % také uvedou svoji zkušenost. V 34% příspěvků sdílí svůj názor, v ¼ také emoce. Nejméně často ze všech

kategorií je pak zastoupeno uvádění veřejně dostupných informací, to bylo použito jen ve 12% příspěvků.

2.2.5 Skupiny a jejich specifika

Jak už bylo uvedeno, zdrojem dat se staly čtyři nejčetnější podskupiny ve tématu Škola na diskuzním fóru. Nyní na ně zaměříme svou pozornost a ukážeme si podobnosti i odlišnosti, zároveň je více rozlišíme v kontextu 7 hlavních kategorií.

Také si představíme specifické případy, které ve většině případů nebyly tak výrazně zastoupeny jako hlavní kategorie, přesto slouží k dokreslení charakteru fóra a jeho funkci.

Nyní se zvlášť podíváme na čtyři jednotlivá témata (podskupiny) a jejich specifika.

Povídání o škole

V této skupině se sešlo dohromady 186 příspěvků, jedná se nejčetnější skupinu vůbec. Je také tematicky nejobsáhlejší, což napovídá i název, do kterého se „vejde“ prakticky jakékoliv téma, na rozdíl od třech následujících skupin, které jsou mnohem vymezenější. Nejprve se na ní podíváme skrz tabulku jednotlivých kategorií.

Tab. 2

Počet příspěvků celkem	Dotaz + co vy na to?	Explicitní zakázka	Zkušenost	Osobní informace	Názor	Sdílení emocí	Veřejně dostupné informace
186	164 (88,17%)	160 (86,02%)	129 (69,35%)	121 (65,05%)	93 (50,00%)	65 (34,95%)	26 (13,98%)

Nejzastoupenějšími kategoriemi (obdobně jako u tabulky 1, která popisuje všechny skupiny dohromady) jsou Dotaz a co vy na to? a Explicitní zakázka v obdobných procentech jako u celkového součtu. Stejně obdobně vidíme, že 3. a 4. místo obsadily Zkušenosti a Osobní informace. Mnohem více (v celé ½ případů autoři příspěvků sdělují svůj názor), o 10 % narůstá i Sdílení emocí (jak už bylo řečeno u popisu kategorií, Názor i

Sdílení emocí se objevují často spolu a zde se to potvrzuje). Nejméně zastoupeny jsou pak Veřejně dostupné informace.

Střední školy

Příspěvky v této kategorii se tematicky věnují zejména 2 okruhům – jednak přestupu na střední školu a také jejímu završení – maturitě.

Opět k lepší identifikaci této kategorie použijeme tabulku.

Tab.3

Počet příspěvků celkem	Explicitní zkušenost	Dotaz + co vy na to?	Osobní informace	Zkušenost	Veřejně dostupné informace	Názor	Sdílení emocí
137	132 (96,35 %)	131 (95,62%)	97 (70,80 %)	85 (62,04 %)	18 (13,14 %)	11 (8,03 %)	9 (6,57 %)

První dvě nejčetnější kategorie jsou opět stejné a procentuálně zastoupené dokonce více než v celkovém součtu i ve skupině Povídání o škole. Poprvé se na vyšší příčce dostaly Osobní informace před Zkušeností. Autoři příspěvků tedy sdělují častěji osobní informace a méně popisují zkušenost než ve skupině Povídání o škole. Poprvé se také z posledního místa dostávají Veřejně dostupné informace, byť jsou ve skupině Povídání o škole velmi podobně procentuálně zastoupeny. Velký rozdíl oproti předchozí skupině můžeme pozorovat ve sdělování názoru (50 % versus 8,03 %). A vůbec nejmenší zastoupení má Sdílení emocí, které v této skupině kleslo na poslední příčku.

V podstatě tyto data potvrzují, že si pisatelé jdou pro „technické“ informace ohledně přijímacího řízení nebo maturit, což je podpořeno i nárůstem Veřejně dostupných informací, které mohou sloužit k lepší orientaci. Sdělování názorů a ventilace emocí ustupuje do pozadí.

Máme doma školáka

Skupina obsahuje 30 příspěvků, což je velký propad v počtu příspěvků oproti předchozím dvou skupinám, z nějakého důvodu je pro uživatele fór méně atraktivní a také svým názvem více vymezená pro rodiče. Zároveň je obraz příspěvků a toho, pro co si pisatelé přišli s klesajícím počtem příspěvků méně přesnější. Zde je vidět i určitá tematická rozmlženost hranic mezi skupinami (v podstatě by mohla být součástí skupin Povídání o škole i Střední školy).

Tab. 4

Celkový počet příspěvků	Explicitní zkušenost	Dotaz + co vy na to?	Osobní informace	Zkušenost	Názor	Sdílení emocí	Veřejně dostupné informace
30	29 (96,67 %)	29 (96,67 %)	27 (90,00 %)	22 (73,33%)	13 (43,33%)	13 (43,33%)	0

O první místo se dělí kategorie Explicitní zkušenost a Dotaz + Co vy na to?, stejně jako u dvou předchozích skupin. Osobní informace se umístily, stejně jako v předchozí skupině, ale je mnohem více zastoupena (70,80 % oproti 90 % zde). Následuje Zkušenost a poslední příčku sdílí kategorie Názor a Sdílení (shodně 43,33 %). Poprvé vůbec není jediným příspěvkem zastoupena kategorie Veřejně dostupné informace.

Máme doma prvňáka

Poslední skupinu tvoří pouhých 7 příspěvků. Název je obměněný z předchozí skupiny a stejně jako u ní, je vztažen pouze na rodiče, a to na jejich velmi úzkou (a časově platnou) skupinu. Obdobně také počet příspěvků poskytuje omezený obraz uživatelů (ačkoliv se od předchozích skupin co do zastoupení kategorií nijak výrazněji neliší), přesto se i tak jedná o 4. příspěvkově nejbohatší skupinu mezi jinými ostatními skupinami v tématu Škola, a tak si ho alespoň krátce uvedeme.

Tab. 5

Celkový počet příspěvků	Explicitní zakázka	Dotaz + co vy na to?	Osobní informace	Názor	Zkušenost	Sdílení emocí	Veřejně dostupné informace
7	7 (100,00%)	7 (100,00%)	6 (85,71%)	6 (85,71%)	5 (71,43%)	2 (28,57%)	0

První místa potvrzují (jako ve všech předešlých skupinách) kategorie Explicitní zakázka a Dotaz + co vy na to?. Na druhém místě shodně nalezneme Osobní informace a Názor, kategorie Názor tak poprvé předčila kategorii Zkušenost, přestože ne s velkým rozdílem. Kategorie Sdílení emocí se umístila na posledním místě (také vidíme podobnost s ostatními skupinami, kdy skončila na posledním nebo předposledním místě). Ani zde není vůbec zastoupena kategorie Veřejně dostupné informace.

Na tomto místě si dovolím krátké shrnutí. Hlavní kategorie, které jsem si stanovila, se ukázaly platné ve většině případů (výjimku v tomto ohledu tvoří kategorie Veřejně dostupné informace, která nebyla obsažena ani v jednom příspěvku ve skupinách Máme doma školáka a Máme doma prvňáka, příčinou může být ale i nízký počet příspěvků ve skupinách). Nejčastěji byly zastoupené kategorie Explicitní zakázka a Dotaz + Co vy na to?, o něco méně pak Osobní informace, Zkušenost a Názor (v různém pořadí). Nejmenší počet příspěvků zastupoval kategorii Sdílení emocí a veřejně dostupné informace.

V příspěvcích se ovšem ve velmi omezeném množství objevovaly i další kategorie napříč příspěvky, těm je věnována následující kapitola.

2.2.6 Specifické případy v diskuzním fóru

Procházením příspěvků jsem došla k odhalení určitých fenoménů a zároveň dalšímu rozčlenění příspěvků. Tato další kategorizace fungovala více pro určité skupiny než pro celek (výjimkou je v tomto ohledu subkategorie Formální pravidla a Problém se školou, kde se ukázalo vysoké zastoupení napříč všemi skupinami). Zároveň to umožnilo přesnější

diferenciaci funkcí příspěvků.

Netýkalo se to často jen příspěvků samotných, ale i jejich formy, obsahu, zda je příspěvatelem žena či muž (potvrdilo se, že diskuzní fóra jsou doménou žen, ze všech analyzovaných příspěvků byly mezi záplavou příspěvatelek pouze 3 muži), nebo na koho se v imaginárním publiku obrací, tedy komu je příspěvek určen.

Začnu nejprve subkategorií Reference platnou zejména pro skupinu Střední školy.

Budu pokračovat přes další kategorii – Hledání normy, od ní se přesunu k tematicky ne vzdálené skupině rozlišení podle toho, zda obsah příspěvku míří na Formální (a neformální) pravidla ve škole.

Závěr kapitoly se bude věnovat tomu, pro koho je příspěvek určen – ukázalo se, že diskuzní fórum není homogenní skupinou rodičů, ale i učitelů a pracovníků ve školství.

Subkategorie „reference“

První a nejvýraznější subkategorií, na kterou jsem narazila, byla kategorie Reference u skupiny Střední školy, kam si spousta autorek příspěvků přišlo pouze pro „recenzi“ na různé školy (případně hledaly jen doporučení na libovolnou školu) to z důvodu pomoci svým dětem v informovanějším rozhodnutí ohledně výběru střední školy.

Pro lepší ilustraci uvádím příklad.

„Osmileté gymnázium Českolipská x Litoměřická – Praha

Máte tam někdo děti? Nějaké reference? Dostali jsme se na obě a rozhoduje se, kam nastoupí. Díky“

Do této subkategorie řadím i příspěvky, kde pisatelky přišly pro tipy na školu (tedy nevybíraly z možností).

Celkem jich bylo ve skupině Střední školy 47, nacházely se tedy 34,31 % příspěvků.

V porovnání se skupinou Povídání o škole a Máme doma školáka (kde se nacházela shodně 1 reference, ovšem v prvním případě na Sciokempy a v druhém na doučovací agenturu) a Máme doma prvňáka (kde nebyla ani jedna), vidíme, že tato subkategorie tvoří jakési

specifikum skupiny Střední školy.

Odlišnou a výrazně menší subkategorii je Hledání normy, která následuje.

Subkategorie „Hledání normy“

Další subkategorie se jmenuje „Hledání normy“, neboť je to to, na co se rodiče tážou. Tato subkategorie má podle mne blízko ke kategorii Co vy na to?, obojí vyžaduje od účastníků diskuze jisté potvrzení, zda jde o anomálii či nikoliv.

Řadím jsem pouze explicitní dotazy typu „Je normální/adekvátní/přiměřené když ...?“, případně „Je podle Vás přípustné, aby ...?“. Ve skupině Povídání o škole se takových příspěvků sešlo 10 (5,38 %), ve skupině Máme doma školáka 1.

Uvádím pro lepší znázornění příklad.

„Dneska mi dcera řekla, že jedou se školou (sš) na výlet na hrad. A že jim učitel řekl, že vstupné je 150,- Kč a že jim napočítal ještě 10,- navíc, aby se jako třída složili na vstupné za něj, že si to přece nebude platit ze svého. Je to normální? Koukala jsem se na stránky hradu a pedagogický dozor má vstup zdarma, to už se středních škol netýká? A pokud ne, skutečně se vstupné pro učitele řeší takhle? Nejde mi o těch 10,- Kč, ale vážně mě to zaskočilo, doteď jsem podobný požadavek nikdy nezaznamenala. Trochu váhám, jestli nedat dceři větší svačinu, kdyby se museli podělit i o ni...“

Tuto subkategorii uvádím hlavně proto, že dle mě upozorňuje na jeden trend – zvýšenou dezorientaci v pravidlech spojených se školou a potřebu normalizace (což v podstatě dokládá i největší zastoupení příspěvků pro kategorii Dotaz + co vy na to?, kde se nejčastěji rodiče doptávají principiálně na to samé).

Pro lepší orientaci v tématu jsem se rozhodla rozlišit zda se jedná o formální nebo neformální pravidla ve škole v následujícím textu.

Formální a neformální pravidla

Touto kapitolou navazuji na předchozí text o hledání normy v příspěvcích.

Chtěla jsem zjistit v jaké oblasti rodiče tápají, proto jsem vyhledala a rozčlenila příspěvky ze skupiny Dotaz + Co vy na to? s ohledem na to, zda se jedná o formální nebo neformální pravidla. Nicméně pokud se ještě předtím podíváme na tato čísla v celku (tedy sečteme

dotazy na formální i neformální pravidla), zjistíme, že je jich 93. Mezi celkovými 360 příspěvky se objevují v 25,83 % případech. Tedy více než ¼ příspěvatelů píše s intencí vyjasnit si nebo zjistit určité formální pravidlo.

Při bližším pohledu a rozlišení pravidel na formální a neformální se ukazuje, že převládá nejistota ve formálních pravidlech. Z celkového počtu 93 dotazů na pravidla, se jich 83 týká formálních pravidel a 10 neformálních.

Uvádím příklady toho, co považuji za dotaz na formální a neformální pravidla ve škole.

Dotaz na formální pravidla:

„Pokud není výslovně uvedeno ve ŠŘ (školním řádu – pozn. autorky), že se čtvrtletní práce musí nahlašovat, znamená to, že se nahlašovat nemusí?“

Moc díky“

Dotaz na neformální pravidla:

„Chtěla bych se poptat paní učitelek-asi spíš třídních, zda-li kupujete, vyrábíte dětem dárky k Vánocům, na konci šk. roku?“

Za mě to nebylo zvykem, že by učitelky samy dávaly dětem dárky-ale mé dítě přišlo s tím, že paní učitelka jim dává malé dárečky....perník, propisku atp...“

Nejde tedy pouze o zmatení v kontextu školních formalit, ale i nejasností v méně formální rovině.

Nejasnost v pravidlech může vyústit až v otevřený konflikt (často na úrovni škola vs rodiče). Problém ale nemusí být zažíván „proti škole“ ale naopak se školou „proti vlastnímu dítěti“, které nepřistupuje na její pravidla. Tomu se věnuje další kapitola.

Subkategorie „Problém se školou x problém s dítětem“

Dalším vodítkem, které může vést k pochopení toho, co uživatelé fór vede k tomu přispívat do nich, jsou problémy, které zažívají. Rozlišila jsem je do dvou subkategorií – problémy ve školou a problémy s dítětem. Problémy se školou označují jakýkoliv nesouhlas, nebo problém se škole (se školním systémem) nebo učitelem, ale i problém se spolužákem.

Problémy s dítětem pak nesouhlas nebo nepochopení chování nebo přístupu dítěte ke škole. Důležitým kritériem je hledisko pisatele – tedy koho obhajuje, nejde o problém ve škole, pokud ji rodič nevyhodnotí jako problematickou (dítě přineslo špatnou známku, protože se neučilo).

Problém ve škole:

„Uz maji u vas decka naplanovane vylety? U nas nic,ucitelka pry nikam nechce- povazuje je za nejhorsí na skole. Jedna se o 3taky. Je toto vubec normalni? Vždy jsem si myslela,ze to je soucast vyuky. Nikdy jsem se s tim nesetkala na te same skole.

Problém s dítětem:

„Tak som sa prvýkrát (☹️) v tomto šk. roku pozrela do synovho čitateľského denníku...

Dnes ho priniesol domov a len zírám...Ja som sa (a to nielen vo štvrtej triede) snažila prikrášľovať aj to, čo ma nezaujalo, asi som myslela, že sa to musí...?

Buď som bola ja iná, alebo je dnešná generácia (alebo zase – moj syn...) iná/ý, každopádne tam nie je núdza o kritické názory u vaščiny kníh.

Jako to majú Vaše deti, jako sa vyjadrujú o povinne prečítanej knihe?“

Problémy ve škole jsem zachytila ve všech příspěvcích 95 (jde tedy o 26,39 % všech příspěvků) oproti uváděným konfliktům s dítětem 11 (3,06 %).

Domnívám se, že zde může hrát roli i stud za dítě (možná i za sebe jako za selhávajícího rodiče), se kterým se autor příspěvku tak nechce pochlubit a tím spíše ho nenapíše, zatímco pokud se připojí do přítomného diskurzu konfliktů se školou, vlastně zapadne.

Problém s dítětem může vyústit (jako v uvedeném příkladu) k sebereflexi autora příspěvku a například ve formě vzpomínek na své vlastní dětství.

Na první pohled se zdá, že vzhledem ke kritice škol jsou příspěvky do diskuze určeny pouze rodičům ke společnému postěžování. Při bližším pohledu se ale ukazuje, že toto diskuzní fórum není homogenní skupina stejně smýšlejících rodičů, ale je mnohem rozmanitější. O tom více prozradí další kapitola.

Publikum

Až doposud jsem se věnovala obsahu příspěvků a tomu, na co cílí. Pro koho jsou ale vlastně určeny?

Jak už jsem odhalila v úvodu kapitoly, součástí komunity diskuzního fóra jsou také pedagogičtí pracovníci. Dochází tím vlastně k paradoxní situaci – rodiče si stěžují na školy a učitele, jejichž součástí jsou právě jiní přispěvatelé do fóra. Může tomu být ale i naopak, kdy si pedagogičtí pracovníci stěžují v příspěvcích na rodiče. Někteří autoři příspěvků se obrací dokonce k oběma skupinám zároveň v jeden moment.

Můžeme pozorovat i vzájemnou kooperaci, kdy se učitelky ptají rodičů na jejich názory nebo naopak rodiče žádají o radu učitele.

„Chtěla bych se vás zeptat na váš názor. Měli, nebo neměli by starší žáci druhého stupně ZŠ(věk14-15 let) číst knihy s válečnou tematikou a tematikou holocaustu určené pro dospělé? Vadilo by vám jako rodičům, kdyby učitel takové knihy dětem do četby doporučoval?“

Já je zařazuji do četby žákům 9. třídy, berou toto téma také v dějepisu. Knihy jsou emocionálně velmi působivé...někdy nevím, zda by je měli v tomto věku číst. (...)
(Zde můžeme vlastně hledání normy a vhodnosti vidět nejen u rodičů, ale i u učitelů.)

„Ahojte – dotaz asi spíš na pani učitelky – existuje nějaký předpis, norma, pravidlo – kolik známek by měl žák mít k udělení známky na vysvědčení? (...)
“

Nyní opět kvantifikuji příspěvky, které jsou rozdělené podle toho, koho oslovují. Pokud oslovení nebylo jednoznačné (neobsahovalo vodítka typu „a co vaše děti“, která směřují příspěvek na rodiče), nebo bylo určeno oběma skupinám (rodičům i učitelům), nezapočítala jsem je do celkového součtu, ale odlišila jsem je zvlášť.

Nejvíce zastoupené bylo oslovení na rodiče (v 54 příspěvcích, tzn. 15 %), v malé míře pak oslovení učitelů (6 příspěvků) a rodičů a učitelů (4 příspěvky).

V nejvyšší míře je reflektována rodičovská část publika, mnohem méně pak učitelská nebo učitelská i rodičovská, což více přibližuje charakter fóra.

2.2.7 Výsledky a diskuze

Analýzou dat vyvstalo 7 hlavních kategorií – Zakázka, Názor, Sdílení emocí, Osobní informace, Zkušenost, Veřejně dostupná informace, Dotaz + Co vy na to?. Ukázalo se, že nejvíce zastoupenými kategoriemi jsou: Dotaz + Co vy na to a Explicitní zakázka, z čehož vyplývá, že autorům příspěvků jde v první řadě o získání informací (a tento požadavek explicitně uvádějí). V přibližně 70 % případů uživatelé ve svém příspěvku zveřejňují zkušenost a osobní informace (a spadají tím pádem do stejnojmenných kategorií). V 1/3 příspěvků je vyjádřen názor pisatele, v 1/4 se objevuje sdílení emocí. Tyto 4 kategorie jsou spjaty s odkrýváním osobních informací, zážitků a emocí a slouží tak ke sdílení a ventilaci. V průběhu práce vyšly najevo další specifické fenomény, které blíže vypovídají o charakteru fóra. Jedním z nich bylo publikum – tedy na koho se přispěvatelé ve svém textu obrazejí. Ukázalo se, že toto publikum je dichotomické, jedná se buď o rodiče nebo učitele, kteří v diskuzním poli fungují ve vzájemné kooperaci i konfliktu. Postupně se vynořili další subtilnější kategorie (nazvané jako subkategorie), které se nakonec ukázaly (v některých případech) podobně početné jako hlavní kategorie. Tyto subkategorie procházely napříč sledovanou částí fóra (přestože jen u dvou subkategorií byly výrazněji zastoupeny ve více skupinách) a umožnily lepší diferenciaci její funkce. Jednalo se o subkategorii Reference (typickou pro skupinu střední školy, kde do ní spadala 1/3 příspěvků), jejímž smyslem bylo hlavně získání jakési recenze na konkrétní školy, které měly pomoci při rozhodování kterou školu pro potomka vybrat. Subkategorie Hledání normy se opírala o explicitní otázku autorů příspěvků, zda je popisovaná situace či chování v normě či nikoliv (tato subkategorie se týkala pouhých 5 % příspěvků z celkového počtu všech příspěvků). To mě přivedlo ke snaze určit, zda se nejistota (vyjádřená nejen touto subkategorií, ale i hlavní kategorií Dotazy + Co vy na to) týká formálních či neformálních pravidel platných pro školní prostředí. Vyšlo najevo, že necelých 25 % příspěvků týká formálních pravidel, necelá 3 % pak neformálních. Posledními subkategoriemi byly Problém ve škole a Problém s dítětem, které umožnily přesnější lokalizaci problému na

základě hlediska autora příspěvku. Problém se školou se ukázal ve více než 25 % příspěvků (čímž mohl být sycen konflikt publika rodičů versus učitelů), zatímco Problém s dítětem byl uživateli fóra reflektován jen ve 3 % případů. Domnívám se, že tato subkategorie poukazuje na sycení konfliktu mezi rodiči versus učiteli jakožto členy jedné diskuze.

Nyní porovnáme výsledky s výsledky ze studií v teoretické části. Je nutné připomenout, že studie čerpaly data převážně z diskuzních fór, ale i z jiných internetových zdrojů, a zároveň nebyly tematicky tak zúžené jako v této práci, proto je porovnání s jejich výsledky spíše orientační, ale zároveň se některá zjištění s těmi mými shodují.

Stejně jako v dotazníkovém šetření Strange, Wood et al. (2018) se i mně potvrdilo, že návštěvnicemi rodičovských diskuzních fór jsou převážně ženy (pouze u 3 příspěvků z celkových 360 byli autoři muži). Co se týče funkcí diskuzních fór, stejné šetření ukázalo, že rodičům slouží jim určená fóra, blogy a weby v první řadě jako zdroj informací, obdobně jako u studie Gleeson & Craswell (2019), kde bylo jednou z funkcí potřeba hledat informace a činit informovaná rozhodnutí. To se potvrdilo i u výsledků mého výzkumu, kde jednoznačně vede kategorie Dotaz+Co vy na to, která má informační účel. Mezi dalšími funkcemi, které se objevily (Strange, Wood et al., 2018), bylo ujištění (uvedlo to 38 % rodičů) a redukce pocitů izolace (13 %). S ujištěním úzce souvisejí subkategorie Hledání normy (a Formální a neformální pravidla), kde se ¼ příspěvků dotýkala hledání toho, co se může a nesmí ve formální sféře.

To může souviset s konceptem intenzivního mateřství, který ukládá matkám vykonávání dobrých rozhodnutí (včetně těch, která souvisejí se školou a vzděláváním jejího potomka) ve prospěch dětí, které jim neškodí, ale naopak prospívají a umožňují dětem uspět v konkurenci.

Dotkla jsem se i konceptu oprávnění jakožto jedné z forem chování uživatelů diskuzních fór (Gallagher & Savage, 2015). Tento koncept vnímá příspěvky uživatelů nejen z hlediska jejich funkce (např. hledání informací), ale spíše v kontextu začlenění se uživatelů do diskuzního fóra. To může být deklarováno vícero způsoby. Autoři studie došli k 6 způsobům: osobní svědectví, obeznámenost s kontextem, přiznání pasivního pozorování, externí odkaz, geografická, a nakonec kulturní příslušnost. Osobní svědectví považují za

shodné s mou kategorií Osobní informace (neboť uživatelé deklarují příslušnost ke komunitě přiznáním těchto atributů, například tím, že uvedou počet dětí nebo jejich věk), kulturní příslušnost (neboli deklarací obeznámenosti s kulturním prostředím, v tomto případě školy) s kategorií Veřejně dostupné informace (kde uživatelé upozorňovali a odkazovali na veřejné informace související se školstvím). Obeznámenost s kontextem jsem objevila u necelých 3 % příspěvků (v 10 příspěvků z celkového počtu všech příspěvků), přiznání pasivního pozorování pouze u jednoho příspěvku (méně než 1 %). Geografická příslušnost a externí zdroje pak nebyly objeveny vůbec.

V závěru je potřeba zmínit limity této studie.

Prvním z nich je subjektivita, která mohla zkreslit kategorizaci, a hlavně jednotlivé řazení příspěvků, čemuž jsem se snažila předejít popisem kategorií a určením jejich hranic.

Další limit spočívá v nemožnosti ověření pravdivosti příspěvků nebo identit přispěvatelů do diskuzního fóra.

3 Závěr

Cílem této práce bylo analyzovat příspěvky vybraného rodičovského diskuzního fóra se zaměřením na téma školy.

Nejprve v textu předkládám, jak došlo k vyhledání webové stránky s příslušným diskuzním fórem, ze kterého následoval zúžený výběr dat, podrobený analýze. Do zúženého výběru dat byly zařazeny 4 nejčtenější skupiny v tématu Škola z diskuzního fóra. Jednalo se o skupiny Povídání o škole, Střední školy, Máme doma školáka a Máme doma prvňáka.

Z této analýzy vyvstalo 7 hlavních kategorií – a to kategorie: Názor, Sdílení emocí, Osobní informace, Zkušenost, Veřejně dostupná informace, Dotaz + Co vy na to?, Zakázka. Každá z těchto kategorií byla nejprve charakterizována, zároveň byla zhodnocena v kontextu teorie oprávnění uvedené v teoretické části. Následovalo rozlišení kategorií v rámci jednotlivých skupin a jejich porovnání.

Prostřednictvím příspěvků na diskuzních fórech tak můžeme pohlédnout do světa rodičů žáků a studentů, ale i učitelek. Rozlišení příspěvků mělo sloužit k zhodnocení toho, k čemu uživatelům slouží. Ukázalo se, že má několik funkcí, rodiče zde hledají konkrétní informace, podporu a pomoc.

Jedním z důvodů může být potřeba najít „normu“ a to ve smyslu učitelova chování nebo

schopností vlastních dětí. Vliv na to může mít i fakt nedostatečné orientace přispěvatelů zejména ve formálních pravidlech týkajících se školního prostředí. Na pozadí toho jevu může být touha být dobrým rodičem (dobrou matkou), která zvládne ochránit své dítě ve školním prostředí.

Mezi další zjištění patřilo, že diskuzní fórum není složeno pouze z rodičů, ale že se jedná o rozmanitou skupinu tvořenou i pedagogickými pracovníky. Povaha takového vztahu je ambivalentní.

Souhrnem lze říci, že diskuzní fóra slouží vícero účelům, jedním z nich snaha zorientování se ve velkém množství školních pravidel a „popasování“ se s nimi. Kromě vyjasnění stávajících norem tak vzniká prostor, kde se mohou nové normy tvořit.

Seznam použitých informačních zdrojů

ARNOLD, Lorin a Bettyann MARTIN. *Taking The Village Online: Mothers, Motherhood, and Social Media* [online]. Kanada: BRADFORD: Demeter Press, 2016 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-1-77258-082-2. Dostupné z: databáze eBook Collection (EBSCOhost)

ARNOLD, Lorin. Intensive Mothering and the #BadMom Twitter. In Arnold, Martin, B.. *Taking The Village Online: Mothers, Motherhood, and Social Media* [online]. Kanada: BRADFORD: Demeter Press, 2016 [cit. 2020-03-31]. ISBN 978-1-77258-082-2. Dostupné z: databáze eBook Collection (EBSCOhost)

ATKINSON, Rita L., Richard C. ATKINSON, Daryl J. BEM a Susan NOLEN-HOEKSEMA. *Psychologie*. 2. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-640-3.

BAKER, Sabine, Matthew R SANDERS a Alina MORAWSKA. Who Uses Online Parenting Support? A Cross-Sectional Survey Exploring Australian Parents' Internet Use for Parenting. *Journal of Child and Family Studies*. 2017, **26**(3), 916-927.

BAUMAN, Zygmunt. *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta, 2002. ISBN 80-204-0966-1.

DE LAAT, M. F. a V. LALLY. Complexity, theory and praxis: Researching collaborative learning and tutoring processes in a networked learning community. *Instructional Science*. 2003, **31**, 7-39.

DRENTEA, Patricia a Jennifer MOREN-CROSS. Social capital and social support on the web: The case of an Internet mother site. *Sociology of Health & Illness*. 2005, **27**(7), 920-943

DUNLAP, J. C. Workload reduction in online courses: Getting some shuteye. *Performance and Improvement*. 2005, **44**(5), 18-25.

ENNIS, Linda Rose. *Intensive Mothering: The Cultural Contradictions of Modern Mothering*. Bradford (Canada): Demeter Press, 2014. ISBN 9781927335901.

GALLAGHER, Silvia Elena a Timothy SAVAGE. "What is, Becomes What is Right": A Conceptual Framework of Newcomer Legitimacy for Online Discussion Communities. *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2015, **20**(4), 400-416. DOI: 10.1111/jcc4.12122.

GILES, David C. Observing real-world groups in the virtual field: The analysis of online discussion. *British Journal of Social Psychology*. 2016, **55**(3), 484-498.

GLEESON, Danielle, Alison CRASWELL a Christian M. JONES. Women's use of social networking sites related to childbearing: An integrative review. *Women & Birth*. 2019, **32**(4), 294-302.

HAYS, Sharon. *The Cultural Contradictions of Motherhood*. Yale University Press. New Haven (USA): Yale University Press, 1996. ISBN 9780300076523.

Health Information Online. *Pew Research Center* [online]. Washington D.C. (USA): Pew Research Center, c2020, 17 May 2005 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/internet/2005/05/17/health-information-online/>

HUDSON, Diane B., Christie CAMPBELL-GROSSMAN, Margaret O. FLECK, Susan M. ELEK a Amy SHIPMAN. Effects of the New Fathers Network on first-time fathers' parenting self-efficiency and parenting satisfaction during the transition to parenthood. *Issues in Comprehensive Pediatric Nursing*. 2003, **26**(4), 217-229.

CHUA, A. a R. S. BALKUNJE. Beyond Knowledge Sharing - Interaction in Online Discussion Communities. *International Journal of Web Based Communities*. 2013, **9**(1), 67-82.

JOHNSON, Sophia Alice. 'Intimate mothering publics': Comparing face-to-face support groups and Internet use for women seeking information and advice in the transition to first-time motherhood. *Culture, Health & Sexuality*. 2015, **17**(2), 237-251.

KATHERINE, Allen a Rainie LEE. Parents online. *Pew Research Center* [online]. Washington D.C. (USA): Pew Research Center, c2020, 17 November 2002 [cit. 2020-04-21]. Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/internet/2002/11/17/parents-online/>

Nuclear family. *Encyclopædia Britannica* [online]. Encyclopædia Britannica, ©2020 [cit. 2020-04-27]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/nuclear-family>

PEDERSEN, S. a J. SMITHSON. Mothers with Attitude – How the Mumsnet Parenting Forum Offers Space for New Forms of Femininity to Emerge Online. *Women s Studies International Forum*. 2013, **38**, 97-106. DOI: 10.1016/j.wsif.2013.03.004.

PLAŇAVA, I. a M. PILÁT. *Děti, mládež a rodiny v období transformace..* Brno: Barrister & Principal, 2002, s. 260-272. ISBN 80-86598-36-5.

PLANTIN, Lars a Kristian DANEBACK. Parenthood, information and support on the internet. A literature review of research on parents and professionals online. *BMC Family Practice*. 2009, **10**(Special section), 1-12. DOI: 10.1186/1471-2296-10-34.

RABUŠICOVÁ, M. Vztahy rodiny a školy: vývoj tématu. In Rabušicová, M., Šed'ová, K., Trnková, K., Čiháček, V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 9–21. ISBN80-210-3598-6.

RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

RADEY, Melissa a Karen RANDOLPH. Parenting Sources: How Do Parents Differ in Their Efforts to Learn About Parenting? *Family Relations*. 2009, **58**(5), 536-548.

STRANGE, Cecily, Lisa WOOD, Colleen FISHER a Peter HOWAT. 'Easier to isolate yourself...there's no need to leave the house' - A qualitative study on the paradoxes of online communication for parents with young children. *Computers in Human Behavior*. 2018, **83**, 168-175. DOI: 10.1016/j.chb.2018.01.040.

ŠEĎOVÁ, K. Role rodičů ve vztahu ke škole: teoretické koncepty a empirická zjištění. In Rabušicová, M., Šeďová, K., Trnková, K., Čiháček, V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 9–21. ISBN80-210-3598-6.

ŠEĎOVÁ, K. Vzdělávací výsledky dětí: vliv rodiny. In Rabušicová, M., Šeďová, K., Trnková, K., Čiháček, V. *Škola a /versus/ rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004, s. 9–21. ISBN80-210-3598-6.

ŠEĎOVÁ, Klára. Tiché partnerství: vztahy mezi rodiči a učitelkami na prvním stupni základní školy. *Studia paedagogica* [online]. 2009, **14**(1), 27-52 [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/article/view/70>

ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet*. Praha: Triton, 2003. ISBN 978-80-725-4360-1.”

ŠTECH, S. Angažovanost rodičů ve školní socializaci dětí. *Pedagogika*, 2004, č. 4, s. 374–388. ISSN0031-3815.

MORAVEC, Michelle. *Motherhood online*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2011. ISBN 978-1443829137.

VIKTOROVÁ, I. a Stanislav ŠTECH. Vztahy rodiny a školy-hledání dialogu. In Kolláriková, Pupala, B. *Předškolní a elementární pedagogika*. Praha: Portál, 2001, s. 57-90. ISBN 80-7178-585-7.

WILLS, T.A. a S. COHEN. Stress, Social Support, and the Buffering Hypothesis. *Psychological Bulletin*. 1985, **98**, 310-357. DOI: <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.98.2.310>.